

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

27 жніўня

2004 г.

№ 35/4272

АНОНС!

“Песня пра зубра” — помнік элітарнай культуры Беларусі

Элітарная культура народаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы на рубяжы XV — XVI стагоддзяў падвяргаецца так званай лацінізацыі. Лацінская мова і літаратура на ёй становяцца ў гэты час неад’емнымі часткамі і беларускай культуры.

СТАР.

7

Будзем лепшае глядзець!

Яшчэ не восень, а нагадаў пра сябе... “Лістапад”. Мінскі міжнародны кінафорум аб’ячае разнастайную змястоўную праграму, з праектам якой пазнаёмілі сталічных журналістаў дырэктар фестывалю Валянціна Сцяпанавіч і яго прэзідэнт Расціслаў Янкоўскі.

СТАР.

11

“Мой абавязак як главы дзяржавы ў тым, каб у нашай краіне былі створаны ўмовы для нармальнага жыцця людзей і ў сем’ях быў дастатак. Каб дарослыя былі забяспечаны працай, а дзеці маглі вучыцца. Каб былі даступнымі лекі, прадукты харчавання, тавары шырокага ўжытку. Каб школы, дамы творчасці, установы культуры былі абсталяваны сучаснай камп’ютэрнай тэхнікай.”

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
А. Р. Лукашэнка

З Балгарыяй — сур'ёзна...

Сярод нядаўніх і перспектывных падзей гэтага лета вылучаецца падпісанне пратаколу аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі культуры Беларусі ды Балгарыі.

Нашы краіны — і нашы літаратуры! — заўсёды былі ў дружэлюбных, братніх адносінах. А новае пагадненне, замацаванае падпісамі двух міністраў — Леаніда Гулякі ды Бажыдара Абрашава, паспрыяе далейшаму развіццю сяброўства і ўзаемадзейня ў розных сферах мастацкай творчасці.

Прынамсі, мяркуецца супольны ўдзел у значных фестывальных праектах, арганізацыя выставак і тэатральных акцый, абмен Днямі культуры, супра-

цоўніцтва ў бібліятэчнай справе. А яшчэ — развіццё кантактаў у галіне музычнага мастацтва. Глеба для гэтага, дарэчы, падрыхтавана. Напрыклад, кожнае лета балгарскія спевакі наведваюцца ў Віцебск, на Міжнародны фестываль "Славянскі базар": маладыя прыязджаюць на конкурс выканаўцаў эстраднай песні, а больш сталыя і ўжо знакамітыя — у якасці ўдзельнікаў канцэртных праграм і членаў журы. І цяпер ужо вырашана ў наступным годзе падчас фестывалю "Славянскі базар у Віцебску" асобны дзень прысвяціць Балгарыі — пакуль жа маюць свае дні з гала-канцэртамі толькі тры ўсходнія "славянкі": Беларусь, Расія, Украіна.

А вось — іншы факт: выдатны беларускі вакальны ансамбль "Камерата" даўно ўжо мае ў сваім рэпертуары балгарскую музыку. І гучыць яна ў выкананні нашых спевакоў арыгінальна і проста класна! І гэта, вядома ж, не адзінаквы прыклад цікавасці беларусаў да мастацкіх традыцый блізкага нам народа. Дзеля паглыблення беларуска-балгарскіх культурных сувязяў плануецца таксама наладзіць кантакты паміж Беларускай акадэміяй музыкі і аналагічнай навучальнай установай Балгарыі. А калі на міжнародным узроўні супрацоўнічаюць педагогі, кантактуюць студэнты — гэта ўзбагачае ўсіх.

С.Б.

А ў нас — "Лепшае"!

ралік, як гаворыцца, можна працягваць.

Культурна-выдзімачым стаўся рыцарскі турнір, прынамсі, інсцэніроўка штурму Наваградскага замка, спаборніцтва цяжкаўзброеных рыцараў без абмежавання правілаў, сярэднявечная забава "Бег вікінгаў"...

Але ж якое свята — без музыкі! Канцэрты ладзіліся на цэнтральнай гарадской плошчы: выступалі беларускія гурты, а таксама нашы госці з блізкага замежжа. Яны гралі дзівосную, амаль экзатычную старадаўнюю музыку. А таксама і пад яе, і пад фальклорныя найгрышы разгортваліся танцавальныя нумары — узоры харэаграфіі беларусаў ды іншых еўрапейскіх народаў.

Фэст "Наваградскі замак" — гэта чарада захапляльных падзей, сотні ўдзельнікаў і многія тысячы гасцей. У атмасферы панавала гармонія рамантычных пачуццяў, шчырых учынкаў, высакародных манер і — прыгожых мелодый. Стылізаваны кантэкст Ся-

рэдняявечна дапоўніла і своеадметная нота нашага вельмі папулярнага цяпер дуэта «Аляксандра і Канстанціна». Пад наваградскім небам артысты правялі прэзентацыю свайго новага дыска, які атрымаў кароткую немудрагелістую назву: «Лепшае».

Я.КАРЛІМА

У Грэцыі — Алімпійскія гульні, а ў нас на Беларусі — свае захапляльныя імпрэзы. 14 — 15 жніўня адбыўся Трэці фэст сярэднявечнай культуры "Наваградскі замак". Арганізатары прысвяцілі яго 960-й гадавіне нашага старажытнага горада — першай сталіцы Вялікага княства Літоўскага. У друку загадзя была змешчана праграма свята. Яго, скажам так, эпіцэнтрам зрабіліся чатыры пляцоўкі. Тут можна было і паглядзець абсталяванне рыцарскага шатра, і зазірнуць у збройную майстэрню, і паназіраць за працай кавалёў, ганчароў, майстроў лоза- і саломяпляцення, і пакаштаваць стравы, прыгатаваныя паводле сярэднявечных рэцэптаў, і павучыцца традыцыйным беларускім танцам, і... Пе-

Творчая сустрэча

Днямі па запрашэнні Міністэрства абароны РБ група беларускіх пісьменнікаў у складзе Алеся Савіцкага, Уладзіміра Карызна і Яўгена Каршукова наведвала 72-гі АБ'яднаны вучэбны цэнтр падрыхтоўкі прапаршчыкаў і малодшых спецыялістаў.

Гэта — своеасаблівае вайсковая арганізацыя, у якой паспяхова рыхтуюць ваеннаслужачых больш чым па 100 спецыяльнасцях для Узброеных Сіл нашай рэспублікі, якія годна папоўняць падраздзяленні танкавых, артылерыйскіх, ваенна-паветраных сіл і войскаў супрацьпаветранай абароны, сувязі і іншых.

Пісьменнікі з вялікай цікавасцю пазнаёміліся з вучэбным гарадком. Адаючы належнае гісторыі вучэбнага цэнтра, наведвалі алею герояў Вялікай Айчыннай вайны: 69 Герояў Савецкага Саюза дапоўнілі гэтае вайсковае падраздзяленне...

Суправаджаў нас старажыл гарадка, намеснік начальніка вучэбнага цэнтра пакоўнік Яўген Іосіфавіч Клебан.

— У нас з пісьменнікамі даўня і ста-

лая дружба, — сказаў ён, прыгадваючы ранейшыя творчыя сустрэчы. — Дзякуй вам шчыры і за гэты прыезд, за тое, што вы мастацкім словам памагаеце выхоўваць воінаў у духу высокага патрыятызму, любові да Радзімы.

У зале Палаца культуры вучэбнага цэнтра адбылася сустрэча пісьменнікаў з курсантамі, прысвечаная 60-й гадавіне Вялікай Перамогі над фашысцкай Германіяй. З асаблівай увагай слухалі вайскоўцы выступленне ветэрана вайны, вядомага пісьменніка Алеся Савіцкага, які расказаў пра свой баявы шлях, пратворы, напісаныя ім на тэму барацьбы савецкіх людзей супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Дарэчы, і ён, і Уладзімір Карызна былі вельмі ўсцешаны, убачыўшы ў адной з вучэбных аўдыяторый часопіс "Неман" са сваімі творами: чытаюць!

Падчас сустрэчы курсанты атрымалі ў падарунак кнігу "Наша Перамога", падрыхтаваную і выдадзеную рэдакцыйна-выдавецкай установай "Літаратура і Мастацтва" з аўтографамі пісьменнікаў.

М. ІВАНОЎСКІ

ВЫДАННІ

У Беларусі з'явіцца "Лясная энцыклапедыя". Да яе стварэння прыступаюць у выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя". Варта адзначыць, што двухтомная энцыклапедыя задумана як даведачнае навукова-папулярнае выданне, чытачы якога атрымаюць магчымасць даведацца пра ўсё з ляснога жыцця — раслінны і жывёльны свет, тыпы насаджэнняў, лясныя пароды, метады аховы і ўстойлівае лесакарыстанне, перапрацоўку лясной прадукцыі.

Плануецца, што ў падрыхтоўцы фундаментальнага даведніка прымуць удзел супрацоўнікі міністэрстваў лясной гаспадаркі, прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, вучоныя Інстытута леса Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Лета — сезон адпачынкаў; але некаторыя творчыя людзі ў адпачынак не сыходзяць. Гэта перш за ўсё артысты тэатраў, што накіроўваюцца на гастролі, каб зарабіць нейкую капейку ды сябе прадаманстраваць замежнаму глядачу. Часам гэта атрымліваецца, часам — не.

Оперны трыумф у Сопаче

Звездарным поспехам 6 жніўня ўспрышло ў польскім курортным Сопаче выступленне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Рэспублікі Беларусь з пастаноўкай "Князь Ігар" Аляксандра Барадзіна. Спектакль паглядзелі каля 2000 польскіх глядачоў. Пасля чаго шчыра ўзнагародзілі выканаўцаў 20-хвіліннымі авацыямі.

Гэта першае выступленне беларускіх выканаўцаў пад мастацкім кіраўніцтвам Маргарыты Ізворскай на сцэне Сопачкага опернага тэатра. Твор у выкананні беларускіх артыстаў быў прадстаўлены ў рамках Сопачкага опернага фестывалю і адбыўся пад ганаровым патранатам пасла Рэспублікі Беларусь у Польшчы.

У ролі Князя Ігара выступіў Мікалай Майсеенка, у ролі Яраслаўны — Ірэна Журко, у ролі Князя Галіцкага — Васіль Кавальчук.

На прадстаўленні прысутнічалі прэзідэнты гарадоў Сопат, Гдыня і Гданьск, кіраўніцтва Паморскага ваяводства. Прыемна, што выступленне нашых артыстаў асвятлялі Першы, Другі і Трэці каналы Польскага тэлебачання, Польскае радыё. Уся гэтая дзеля адбылася на асаблівай сцэне — на "Лясной оперы" Сопата, — якая размешчана ў жывапісным лясным урочышчы. Дарэчы, у жніўні гэтага года "Лясная опера" адзначае сваё 95-годдзе.

Вялікі поспех "Князя Ігара" ў Сопаче стаў чарговым трыумфам беларускага опернага мастацтва на еўрапейскай сцэне. Польскія крытыкі і глядзельнікі ў сваіх водгукках выказваюць надзею на працяг знаёмства з мастацтвам беларускіх майстроў.

Варта адзначыць, што прэм'ера спектакля "Князь Ігар" адбылася ў С.-Пецярбургу ў 1890 годзе. А польскія глядзельнікі ў першы раз пазнаёміліся з ёй ў 1935 годзе ў г.Познані.

Ну а беларускія артысты накіраваліся пакараць Германію.

Балет асвісталі ў Лондане

Расійскі Вялікі тэатр адкрыў гастролі ў Лондане балетам "Рамэа і Джульета", які брытанскія крытыкі і публіка палічылі правальным.

"The Guardian" піша, што пастаноўка была "асвістаная". Перш за ўсё таму, што акцёры не палічылі неабходным праз танец... выказаць індывідуальнасць сваіх герояў. Характар персанажа ўдалося ў нейкай ступені прадаманстраваць толькі Марыі Аляксандравай — Джульете, але і яна атрымала ад газеты мянушку "дыска-дзяўчынка".

На думку "The Independent", рэжысёр-пастаноўшчык Дэклан Донелан, які ўпершыню ўзяўся за балет, не ведае, як працаваць з танцорамі, — "з яго кепскі харэограф".

Музыку Пракоф'ева "наўмысна спаганілі", а "Шэкспірам у балете і не пахне", заключае "Financial Times": гэта пастаноўка прыніжае знакаміты Вялікі.

Мікалай АНІШЧАНКА

ВЫНІКІ

Ну вось, нарэшце, можна падвесці вынікі прыёмнай кампаніі-2004. Як сведчыць статыстыка, усяго на 24 тысячы бюджэтных месцаў у дзяржаўных ВНУ прэтэндавала больш за 72,5 тысячы абітурыентаў. Сярэдні конкурс па рэспубліцы

месца на рынку працы хапае. А вось юрыстаў і эканамістаў працоўны рынак чакае не вельмі ахвотна, аднак жадаючых атрымаць гэтыя прафесіі не паменшылася.

Што паказала сёлетняя прыёмная кампанія? Па-першае, яна прайшла якасна і прафесійна, без парушэнняў. Да таго ж афіцыйна не было ўста-

за сабой... толькі адзін іспыт.

А некаторыя могуць нават абысціся без сваіх уступных нерваванняў! Прэзэдэнт ужо створаны. Пасля першага тура прыёмнай кампаніі было прынята рашэнне праводзіць усе уступныя іспыты ва ўсіх рэгіянальных медыцынскіх ВНУ ў форме тэсціравання з дапамогай Рэспубліканскага інсты-

Новаўвядзенні? Магчыма

скалаў 3 чалавекі на месца. Аднак, сярэдні — не значыць аднолькавы. Да прыкладу, у Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт на першым патоку было 5,5 чалавекі на месца. Амаль такія ж высокія конкурсы былі ў Белдзяржуніверсітэце, Гомельскім інжынерным інстытуце МНС РБ, Камандна-інжынерным інстытуце МНС РБ, медуніверсітэце і іншых.

На некаторыя прэстыжныя спецыяльнасці конкурс сёлета падвысіўся з-за абітурыентаў-ільготнікаў; пасля атрымання станоўчых адзнак на іспытах, яны ішлі па-за конкурсам, і з таго не пакідалі аніякай надзеі астатнім на вольныя месцы ў спісах студэнтаў, як і ў студэнцкіх аўдыторыях. Яшчэ адна прычына штучнага падвышэння: скарачэнне бюджэтных месцаў на спецыяльнасці юрыдычнага і эканамічнага профілю на 30—50 працэнтаў.

Як адзначаюць спецыялісты, прыемна, што паступова расце цікаўнасць нашых маладых суайчынікаў да інжынерна-тэхнічных спецыяльнасцяў. Ім

ноўлена ніводнага факту харбарніцтва.

А яшчэ: хваляючая кампанія паказала, што магчымыя новаўвядзенні для абітурыентаў-2005! Не выключана, што наступным летам сярод пераліку абавязковых прадметаў для тэсціравання дадасца яшчэ і матэматыка. Прычым, такое рашэнне падказалі самі ВНУ. А ўсё з-за таго, што на пераважнай большасці спецыяльнасцяў у пералік абавязковых уступных іспытаў уваходзіць менавіта матэматыка, — вось і лагічна было б яе "цэнтралізаваць". Пры гэтым многія ВНУ згодныя пакінуць, як кажуць,

тута кантролю ведаў. Такім чынам, не магло быць сярод абітурыентаў ні "любімчыкаў", ні "патрэбных" людзей; так званы чалавечы фактар на адзнакі паўплываць не мог. Таму што ўсе адзнакі адпраўляліся на месцы па электроннай пошце з аднаго цэнтра.

Так што засталася павіншаваць маладых, якія атрымалі магчымае правесці лепшыя гады ў студэнцкай кампаніі. І пажадаць тым, хто яшчэ вучыцца ў старэйшых класах школы, рыхтавацца да... тэсціравання.

Віка

Студэнты ЕГУ папаўняюць рады БДУ

670 заяў нядаўніх студэнтаў Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта пададзена ў БДУ з просьбай аб працягу вучобы. Усе яны будуць атрымліваць спецыяльнасці, якім навучаліся ў ЕГУ. Каля 300 чалавек працягнуць навучанне на факультэце міжнародных адносін, 200 будуць прыняты на гуманітарны факультэт БДУ, які адкрываецца на базе філіяла Белдзяржуніверсітэта ў Маскве і размяшчаецца па вуліцы Курчатова ў Мінску, а больш за 100 хлопцаў і дзяўчат залічваюцца на гістарычны факультэт.

Як ужо паведамлялася раней, факультэты Белдзяржуніверсітэта бяруць на сябе дадатковую нагрузку па арганізацыі навучання студэнтаў па пераходных планах. Пытанні ліквідацыі акадэмічнай розніцы, якая ўтварылася пры пераводзе ў БДУ, будуць разглядацца канкрэтна з кожным студэнтам з улікам яго магчымасцей. Кошт навучання ў Белдзяржуніверсітэце на працягу першага года захаваецца на тым жа ўзроўні, які быў устаноўлены ў ЕГУ, а затым прыведзены ў адпаведнасць з тым, які прыняты ў БДУ і з улікам льгот, што дзейнічаюць у вузе. Тэрміны пачатку навучання ў 2004—2005 годзе будуць вытрыманы ў адпаведнасці з працоўным планам ЕГУ. На гуманітарным факультэце студэнты пачнуць вучыцца з 1 кастрычніка, а на астатніх — з 1 верасня.

Сярод паступіўшых у больш цяжкім становішчы будуць тыя, хто працягвае навучанне на апошнім, пятым, курсе. Ім трэба будзе праслухаць дадатковыя вучэбныя дысцыпліны і здаць па іх экзамены і залікі. У Белдзяржуніверсітэце спадзяюцца, што на працягу вучэбнага года занова паступіўшыя хлопцы і дзяўчаты адаптуецца ў студэнцкім калектыве БДУ.

Н.К.

Абсягі

ГРОДЗЕНШЧЫНА

Кнігі пра мужнасць і вечны боль

"Отцы и дети из 41-го" — так называецца выдадзеная нядаўна ў Гародні кніга Іраіды Макеевай. У ёй змешчаны поўныя мужнасці і жалю аповеды ўдзельнікаў першых баёў з фашыстамі на заходняй мяжы, у ваколіцах Гродна, іншых гарадоў і мястэчак Прыпяцкага монна. Не менш хваляючыя сведчання жонак і дзяцей вайскоўцаў чэрвеня 1941 года.

Гэта другое, дапоўненае выданне кнігі, якая выйшла пад такой назвай два гады таму назад. У ёй, дарэчы, апублікаваны і вершы тых, хто абараняў Айчыну ў тыя цяжкія дні, а таксама копія ліста І.Макеевай ад вядомага паэта Яўгена Далматойскага. У ім пісьменнік з удзячнасцю і хваляваннем ацэньвае пошукавую працу Іраіды Яфімаўны.

Напрыканцы застаецца сказаць, што вынікам больш чым паўвекавага пошуку І.Макеевай сталі чатыры кнігі з успамінамі герояў абарончых баёў лета 1941 года. Зараз нястомная працаўніца рыхтуе да выдання яшчэ адну кнігу і займаецца стварэннем адмысловага музея.

Маршруты памяці творцаў-сяброў

Сумная і ў той жа час узнёслая ўрачыстасць моцна ўразіла жыхароў вёскі Большышкі і навакольных паселішчаў Воранаўскага раёна. У цэнтры сельсавета і тутэйшага сельгаскаператыва адкрыты помнік Невядомаму салдату, які загінуў летам 1944 года пры вызваленні Воранаўшчыны. Аўтарам памятнага знака з каменя-валуна з'яўляецца лідскі скульптар Рычард Груша.

На ўрачыстым мітынгу прадстаўнікі розных пакаленняў усхвалявана гаварылі пра вялікі подзвіг нашага народа ў мінулай вайне, выказвалі ўдзячнасць майстру з недалёкай Ліды. Прыемна ўразіла прысутных тое, што разам з Рычардам Баляслававічам прыехалі да вясцоўцаў народны ансамбль яўрэйскай музыкі "Шалом" і народны тэатр песні "Ліда-мюзікл". Гэтыя калектывы пад кіраўніцтвам Міхаіла Дзвілянскага і Ігара Ворана падарылі слухачам шмат цудоўных песень аб роднай Беларусі і яе мужных абаронцах.

Плён цеснай садружнасці музычных калектываў з Рычардам Грушам, які яшчэ вядомы як таленавіты мастак і паэт, станоўча ацанілі не толькі ў лідскім рэгіёне. Згаданыя калектывы з поспехам выступілі сёлета ў Брэсце, Свіслачы, Полацку пасля адкрыцця там выстаў і памятных знакаў Р.Грушы.

Алесь ЖАЛКОЎСКИ

Гісторыя аднаго лёсу

Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы. У прэс-канферэнцыі бралі ўдзел: дырэктар выдавецтва "Мастацкая літаратура" Уладзіслаў Мачульскі, галоўны рэдактар выдавецтва Віктар Праўдзін, намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва Віктар Шніп, кінарэжысёр Уладзімір Арлоў.

Укладальнікам кнігі "Михаил Пташук" з'яўляецца яго ўдава Лілія Пташук. Яна ўключыла

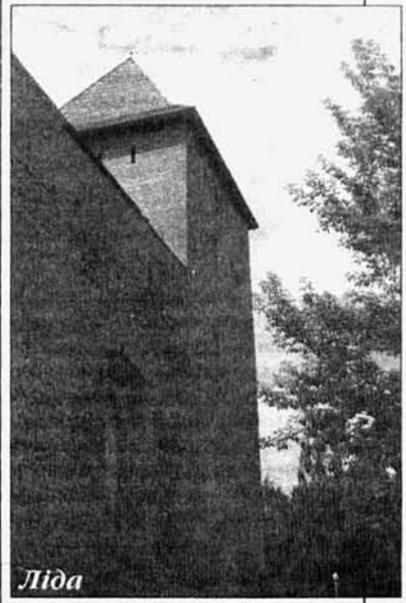
сюды: багаты фотаматэрыял (больш за 250 здымкаў); успаміны самога кінарэжысёра, звязаныя з яго дзяцінствам, юнацтвам, асноўнымі вехамі творчай біяграфіі; дагэтуль не апублікаваны сцэнарый мастацкага фільма "Ангел-хранитель"; згадкі пра М.Пташука вядомых дзеячаў культуры, літаратуры і мастацтва, сярод якіх М.Міхалкоў, Г.Даніеля, У.Гасцюхін, Г.Гарбук,

Р.Баравікова, А.Дударай і інш. (усяго каля 20 чалавек). У адпаведнасці са змешчаным матэрыялам кніга мае 4 раздзелы: "Ісповедь кінорежысёра", "Сцэнарый художественного фильма", "Публикации", "Воспоминания".

Паводле слоў У.Мачульскага, гэта кніга, выдадзеная на міжнародным узроўні, мае тыраж 2000 асобнікаў і разлічана на расійскі рынак. Хутка яна будзе прадстаўлена на Міжнародным міжкніжным кірмашы, што адбудзецца ў Маскве з 1 па 6 верасня. Разам з тым выданне плануецца прадставіць на свяце славянскага пісьменства ў Тураве, а ў кастрычніку яго павязуць у Нямеччыну (Франкфурт).

Міхаіл Пташук — асоба, вядомая ў свеце, а яго фільмы блізкія звычайным людзям, любімыя многімі. І, як падкрэсліў В.Праўдзін, "Простыя беларускія людзі таксама хочаць сказаць сваё слова — падзяліцца ўражанымі, даслаць успаміны ад сустрэч з гэтым знакамітым чалавекам." Значыць, працяг яшчэ будзе.

Наталля ДЗЯНІСАВА

Ліда

Насыціць ваду кіслародам

Праект беларускіх вучоных па стварэнні сонечнай станцыі азрацыі вады зацікавіў калег з Мадрыдскага ўніверсітэта. Паведамленне аб намеры прыняць удзел у яго рэалізацыі атрымалі аўтары навукова-тэхнічнай распра-

цоўкі, сярод якіх спецыялісты Інстытута энергетыкі АПК і Інстытута рыбнай гаспадаркі НАН, а таксама Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі. Трэба адзначыць, што праект прадугледжвае стварэнне ўстаноўкі, прызначанай для патрэб прамысловага рыбалоўства. Справа ў тым, што значная колькасць рыбы ў стаўках гіне ад недахопу кіслароду ў вадзе. Каб папоўніць яго дэфіцыт і забяспечыць умовы для эфектыўнага рыбалоўства, вучоныя сканструявалі ўстаноўку, якое заснавана на выкарыстанні сонечнай энергіі. Яно складаецца з сістэмы сонечных фотаэлементаў, акумулятараў і азратараў, якія насычаюць вадку кіслародам. Прадугледжана і магчымасць асвятлення ўначы, што будзе спрыяць дапаўняльнай выпрацоўцы кіслароду раслінамі, а таксама прыналежаць насякомых.

Акрамя таго, праект прадстаўлены на разгляд у Міжнародны навукова-тэхнічны цэнтр і падтрыманы іспанскімі спецыялістамі.

Дыстанцыйны... градуснік

Незвычайны градуснік — дыстанцыйны тэрмометр — стварылі вучоныя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Зараз магчыма вымяраць тэмпературу любых аб'ектаў, не дакранаючыся да іх, што асабліва важна пры вытворчасці металічных, шкляных і сілікатных вырабаў. Спатрэбіцца прыбор і для кантролю цеплавых страт на прадпрыемствах, бо яму не перашкода ні цяжкадаступныя месцы, ні высокае напружанне. Паводле меркаванняў спецыялістаў, прыбор можна выкарыстоўваць у біялогіі і медыцыне. Дарэчы, дыяпазон вымяральных ім тэмператур дастаткова шырокі — ад мінус 30 да плюс 1000 градусаў па Цэльсію.

Раслінамі — па дэпрэсіі!

Навукова-вытворчае прадпрыемства "Дыялек" канцэрна "Белбіяфарм" за сваю выпуск эфектыўнага прэпарата для здымання дэпрэсіі. У аснове дыягіперона (так называецца лекавы сродка) раслінная сыравіна. Прэпарат уяўляе сабой экстракт святаянніка (звербаю). Гэта культура лічылася лекавай раслінай яшчэ ў Старажытных Грэцыі і Рыме. У народзе яе называюць "травой ад 99 хваробаў". Магчыма, столькі ж карысных рэчываў змяшча-

ецца і ў расліне.

Клінічныя выпрабаванні лекавага сродка выявілі не толькі яго высокую антыдэпрэсіўную эфектыўнасць, але і паказалі шэраг іншых важных уласцівасцяў, напрыклад, стымуляванне антыстрэсавай актыўнасці і здыманне сіндрому хранічнага стамлення. У адрозненне ад сінтэтычных антыдэпрэсантаў, дыягіперон не дае пабочных з'яў, такіх як санлівасць і няўважлівасць. Вынікі даследавання, у якім прымала ўдзел 65 вадзіцеляў, хворых на дэпрэсію, сведчаць аб тым, што прэпарат не аслабляе здольнасць канцэнтрацыі ўвагі і не замяджае рэакцыю. Акрамя таго, ён перспектывны для лячэння такіх нядугаў, як няўважлівасць, часты турботны стан, парушэнне сну. Менавіта гэтыя сімптомы з'яўляюцца папярэднікамі цяжкіх дэпрэсіўных растройстваў, якія часцей за ўсё характэрны аператарам складаных машын, пілотам, вадзіцелям, а таксама прадстаўнікам творчых прафесій.

Пра стан вады расказа...

Спецыялісты кафедры фізіялогіі і біяхіміі раслін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта сканструявалі прыбор для кантролю якасці вады "Біятэст". Навіна распрацоўкі ў тым, што ў ёй выкарыстана біятэхналогія. Індикатарам забруджвання ў прыборы выступаюць клеткі водарасцяў, якія хутка рэагуюць на змяненні ў складзе вады. Такая тэхналогія кантролю якасці ў параўнанні з традыцыйнай мае шэраг пераваг.

Зараз у свеце існуе больш шасці мільянаў розных хімічных злучэнняў. Зразумела, ніводны апарат не можа выявіць склад столькіх матэрыяў. А выкарыстанне хімічнага метаду адзнакі вады, які аналізуе склад толькі 20 элементаў, малаэфектыўны. Перавага створанага прыбора ў тым, што праводзіцца не аналіз складу кожнага элемента, а агульная адзнака стану вады. Вартасць біялагічнага метаду яшчэ ў тым, што ён значна інфарматыўней, на аналіз ідзе значна менш часу, не патрабуецца буйных капіталаўкладанняў. Дарэчы, распрацоўкай вучоных зацікавіліся калегі з Біятэхналагічнага цэнтра акадэміі навук у правінцыі Шандун. Ужо з імі падпісана пагадненне аб супрацоўніцтве, згодна якому прыбор праходзіць выпрабаванні ў Кітаі. Плануецца наладзіць і яго сумесную вытворчасць.

Лепшы і якасны... пясак

Высакая якасны пясак для будаўнічых вырабаў пачалі вырабляць на сталічным прадпрыемстве "Нерудпрам". У адрозненне ад звычайнага пяска, у ім практычна няма гліны, а склад значна палепшаны і ўяўляе сабой гранулы памерам ад ад-

наго да пяці міліметраў. Складанне гравію ў распрацоўцы мінімальнае, таму і выглядае прадукт больш прыцягальна. Праведзеныя сумесна са спецыялістамі Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта даследаванні паказалі, што існаванне пяску вышэйшага класа робіць цэмент больш трывалым, а таксама вядзе да змяншэння яго расходаў на 10 — 15 працэнтаў. А бетон атрымліваецца значна якасней. У перспектыве "Нерудпрам", які з'яўляецца адным з асноўных вытворцаў будаўнічых матэрыялаў у Мінску і вобласці, пачне выпускаць прафільтраваны пясак для сухіх сумесей, у прыватнасці, тынку.

Мадыфікавалі КР-02

Спецыялісты рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтра "Кардыялогія" і інжынерна-прамысловага прадпрыемства "Кардын" распрацавалі новую мадыфікацыю кардыярэгістратара КР-02. Апаратура прызначана для аналізу і кантролю асноўных відаў сардэчных арытмій. Пацыент на працягу сутак носіць з сабой партатыўны прыбор, які фіксуе парушэнні рытму сэрца, каранарную недастатковасць, асабліваці нервовай рэгуляцыі рытму сэрца. Пасля гэтага дадзеныя заносзяцца ў дыягнастычную станцыю, створаную на базе персанальнага камп'ютара, які за дзве хвіліны іх апрацоўвае і выдае дыягназ.

У адрозненне ад папярэдняй версіі прыбора КР-01, у кардыярэгістратары выкарыстоўваецца новая дыягнастычная тэхналогія, якая дае магчымасць больш дакладна высветліць паталогію сэрца. Такім чынам, урач, згодна атрыманых дадзеных, назначае індывідуальны метады лячэння для кожнага пацыента. Серыйны выпуск КР-02 плануецца наладзіць на базе інжынерна-прамысловага прадпрыемства "Кардын".

Як пачуваецца?

Вучоныя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта распрацавалі лячэбна-дыягнастычны блок "ЛЭДЗІС-2К". Ён прызначаны для адзнакі стану розных органаў і сістэм арганізма. Дыягностыка праводзіцца ўздзеяннем фізічных фактараў (лазер, электра- і КВЧ-пунктура) на кропкі і рэфлекторныя зоны. Спецыяльная праграма маніторынга, створаная па прыніцыпе зваротнай сувязі, дазваляе распазнаць раннія прыкметы функцыянальных растройстваў органаў, правесці прафілактычнае лячэнне. Прымяненне "ЛЭДЗІС-2К" асабліва эфектыўна пры лячэнні захворванняў унутраных органаў і перыферычнай нервовай сістэмы, пагранічных станаў і неўрозаў, — адзначылі ў БДУ. Акрамя таго, яна бяспечна для пацыента і ўрача, простая і зручная, падкрэслілі спецыялісты. Праграма забяспечвае стварэнне базы дадзеных для пацыентаў, рэкамендацыі па лячэнні хворых з улікам іх індывідуальных асаблівасцей.

Эстэтычны падыход да літаратуры

Выданне "Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя" вылучана на саісканне Дзяржаўнай прэміі РБ у галіне навукі і тэхнікі за 2004 год. Аўтары пяцітомнай працы — вучоныя Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі. Варта нагадаць, што першы том выдання выйшаў у 1999 годзе, а пяты, апошні пабачыў свет у канцы 2003 года. "Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя", на словах вучоных, прадстаўляе сабой энцыклапедычны даведнік, у якім сабагулены ўсе папярэдня даследаванні ў галіне айчынага літаратурнага ўстаўства і надрукавання новай. Аўтары здолелі вярнуцца з небыццямі фігураў, чые імёны ў свецкія часы па ідэалагічных прычынах нельга было нават узгадаць. Навіна працы заключаецца ў тым, што даследчыкі ў ёй перайшлі ад сацыялагічнага падыходу ў вывучэнні літаратуры да эстэтычнага.

Лепшы і якасны... пясак

Унікальныя інструменты для вырабаў і апрацоўкі маленькіх вырабаў шарападобнай формы стварылі спецыялісты Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта. Круглымі нарыхтоўкі з каменя і керамікі робяць металічныя дыскі, на паверхні якіх пабудаваны так званыя алмазныя заборшчыкі ў выглядзе конусаў. Па іх баках (пры дапамозе сціснутага паветра) рухаюцца нарыхтоўкі. Знешне працэс нагадвае працу папулярнага атракцыёна "Сюрпрыз" у Цэнтральным дзіцячым парку імя М. Горкага.

Па словах распрацоўшчыкаў, выхад гатовай прадукцыі любых памераў (ад 0,5 да 20 міліметраў) — стопрацэнтны.

Акрамя атрымання пацерак з каштоўных камяней навінка з поспехам можа выкарыстоўвацца і ў атычнай прамысловасці, напрыклад, для вырабу мікралінз.

Мазь новага пакалення для лячэння герпетычных інфекцый вачэй распрацавалі спецыялісты навукова-фармацэўтычнага цэнтра ААГ "Белмедпрапараты". Ад сродкаў падобнага дзеяння, якія існуюць на сусветным фармацэўтычным рынку, навінка адрозніваецца тым, што здольна знішчыць вірус з набытай устойлівасцю да шырока выкарыстоўваемых аціклавіру і фосфарнавоцатнай кіслата. А гэта даволі значная перавага, паколькі прыродная і набытая неўспрымальнасць узбуджальніка да антывірусных прэпаратаў — даволі распаўсюджаная з'ява, якая шкодзіць эфектыўнай тэрапіі.

Прэпарат пад назвай "Мазь цыклацідзіманасфата" праходзіць клінічныя выпрабаванні ў 3-й і 4-й клінічных бальніцах Мінска. І сёлета плануецца наладзіць яго вытворчасць.

У Беларусі плануецца стварэнне Навукова-тэхнічнага цэнтра "Фізіка і тэхніка для медыцыны". Варта нагадаць, што арганізацыйная праца вядзецца ўжо каля двух гадоў, а неабходнасць такой структуры становіцца больш актуальнай.

Цікаваць практычных урачэй да выкарыстання лазерных тэхналогій дыягностыкі, прафілактыкі лячэння, якія даюць вельмі эфектыўныя вынікі, асабліва ўзрасла ў апошнія гады. Цяжка нават назваць тую вобласць медыцыны, дзе б яны ні выкарыстоўваліся. Сёння на ўзбройванні беларускіх медыкаў унікальны прыбор — універсальны хірургічны лазер, які не мае аналагаў у свеце. Ён кіруецца пры дапамозе голаса і здольны вымяраць рэжым сваёй працы ў вельмі шырокім дыяпазоне. Так, з'явілася магчымасць праводзіць аперцыі на крохкіх, тонкіх па марфалагічнай структуры органах, як пачок. Пры гэтым выключаюцца ўскладненні, звязаныя з крывацэннем.

Моцны крок наперад у пасляховым выкарыстанні лазерных тэхналогій зроблены ў акадэміі. І калі раней яны праходзілі стадыі эксперыменту, дык зараз усё больш шырока выкарыстоўваюцца ў медыцынскай практыцы. Акрамя таго, ствараецца спецыяльны прыбор для лячэння пухлін разнастайнай лакалізацыі.

Шырокае распаўсюджанне знаходзіць такія метады выкарыстання нескандрэсраванага лазернага выпраменьвання для таго, каб павысіць устойлівасць арганізма да розных неспрыяльных уздзеянняў навокальнага асяроддзя. Асабліва перспектывна выкарыстанне лазернага апраменьвання для аднаўлення крываператварэння ў хворых, якія перанеслі траўмы галаўнога мозгу, інсульты.

Разам з тым, лазернай тэхнікі ў лячэбных установах не так шмат, як хацелася б, але фізікі і медыкі ў гэтым накірунку прылагаюць вялікія намаганні. Асабліва паспяхова ідзе праца па стварэнні малагабарытных магніталазерных і рознакаляровых лазерных установак, якія выкарыстоўваюцца пры лячэнні апорна-рухаючага апарата. Варта адзначыць, што за апошнія тры гады выпушчана ўжо каля 300 адзінак такой тэхнікі. Аднак каб грамадства дабываць далейшую стратэгію выкарыстання лазерных тэхналогій для здароўя чалавека, медыкам і фізікам неабходна працаваць ва ўзаемадзейні. Гэта патрэбна, каб добра зразумець, якія патрабаванні з медыцынскага пункту гледжання прад'яўляюцца да будучага прыбора або тэхналогіі. У сувязі з гэтым актуальнай становіцца праблема падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі медыцынскіх работнікаў, рашэнне якой таксама здолее бы ўзяць на сябе будучы цэнтр.

Па матэрыялах Інтэрнета падрыхтавала
Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Фота В. КАВАЛЁВА

Старажытныя вераванні дагэтуль выклікаюць нашу цікавасць не проста як у старонніх назіральнікаў, а ўсё з таго, што яны арганічна ўпліваюцца ў наша жыццё ў фальклорных формах. Вядома, старажытныя людзі не мелі дастатковых магчымасцяў навукова растлумачыць прыродныя з'явы, саміх сябе. Звёны, якіх не хапала для пабудовы цэласнай карціны свету і асэнсавання сябе, з-за недастатковасці інфармацыі запаўняліся ірацыянальнымі формамі творчасці. Тое, што немагчыма было адолець розумам, схіляла чалавека да міфічнага ўспрымання рэчаіснасці, да ўзнікнення разнастайных вераванняў. Такім чынам, можна меркаваць здымаўся стрэс, выкліканы кантактам з невядомым, непадуладным.

Старажытныя ўяўленні пра Дрэва Сусвету

Не расліна, а сакральны аб'ект

Старажытныя вераванні людзей, звязаныя з уяўленнем пра непарыўную сувязь чалавека з прыродай, са светам духаў, продкаў, пра магчымасць узаемадзеяння са звышнатуральнымі сіламі, увасобіліся ў фальклоры. У казках, песнях, легендах, аб'яргах іх дом, гаспадарка, поле, лес, вадаёмы былі населеныя міфічнымі істотамі. Чэрці, ведзьмы, лесавікі, русалкі, як увасабленне злага, здзяйснялі варожыя да чалавека ўчынкi. Дамавікі, хлеўнікі і інш. мелі дваістую сутнасць: маглі дапамагаць, але і вельмі часта шкодзілі чалавеку.

Вядомая даследчыца фальклору Т.Валодзіна сцвярджае, што "павер'і — гэта той сімвалічны код, праз які чалавек знаходзіць сябе ў Космасе, а Космас у сабе самім". Усё жыццё старажытнага чалавека складалася з прадлісанняў, парушэнне якіх стварала небяспеку для яго і пагражала скажэннем касмічнага парадку. Упарадкаванасць жыцця і дакладнае выкананне правілаў "гарантавала" чалавеку спрыяльнае бостваў, духаў, насельнікаў наваколля, неўмяшанне ў яго жыццё нячыстых сілаў і забяспечвала яму ўстойлівае, надзейнае пачуванне сябе ў Сусвеце.

Да таго, як людзі назапасілі дастатковыя веды ў розных галінах навукі і жыцця і пераканаліся, што свет — гэта планета Сонечнай сістэмы, яны стварылі шматлікія міфы пра пабудову света. Паводле аднаго, найбольш распаўсюджанага з іх, Зямля ўяўлялася як плоская паверхня пад купалам, якая трымаецца на трох чарапах, якія, ў сваю чаргу, стаяць на кіце і г.д.

Некаторыя міфы дэманструюць найстаражытнейшыя меркаванні людзей пра трох'ярусную пабудову свету, дзе ўверсе — недаступнае неба, унізе — тямнічыя нетры зямлі; але — самае галоўнае — стрыжнем светабудовы з'яўлялася гіганцкае Дрэва, карані якога сыходзяць у ніжні, "той" свет, а галіны — у верхні, у неба. Гэтая першабытная канцэпцыя існавала яшчэ ў палеаліце і дажыла ў фальклоры да нашага часу.

Сусветнае Дрэва — раслінны сімвал, які ўвасабляе ў сабе універсальную карціну свету. Існуюць разнастайныя варыянты Дрэва: дрэва жыцця, дрэва пазнання, шаманскае дрэва і г.д.

Шматлікія малюнкi Дрэва Сусвету знойдзены навукоўцамі ў розных краінах. Але гэта не быў просты малюнак з

натуры, таму што ў такім выпадку карані былі б схаваныя пад зямлёй. Гэта відарыс не расліны, а сакральнага аб'екта. Вельмі важнымі часткамі гэтага вобраза з'яўляюцца крона і карані. Выява свяшчэннага дрэва з гэтымі элементамі існавала і ў Кітаі, дзе іерогліфу дрэва адпавядаў знак у выглядзе кірылічнай літары Ж, верхняя і ніжняя часткі якой падобныя на крону і карані.

Малюнкi свяшчэннага Дрэва сустракаюцца і ў дакалумбавай Амерыцы. На некаторых з іх бачна, як чалавек узбіраецца па ствале незвычайнага дрэва наверх. Перамяшчэнне па дрэве з верхняга свету ў ніжні і наадварот складаюць аснову шматлікіх паданняў і казак.

Узгадайма, ёсць славянскія казкі, дзе герой таксама падымаецца па дрэве на неба. Уяўленне пра тое, што на неба можна дабрацца па дрэве ці па лесвіцы, існавала яшчэ ў хетаў. Відаць, у зніклых старажытных міфах быў распаўсюджаны сюжэт узнясення на неба шляхам карасання па дрэве. Вобраз чалавека, які ўздымаецца ў неба па лесвіцы, рэалізаваўся ў знакамітай казцы пра неўтаймаванага фантазера Мюнхаўзена, у казках пра боб, які дарос да неба і інш.

Птушкі з найсветлага месца

Часта на старажытных малюнках кампазіцыя дрэва складаецца з вертыкальнага ствала і прылеглых да яго шасці дугападобных галінаў (правобраз іудзейскага сямісвечніка?). Галінкі дрэва часта малявалі з пладамі-яблыкамі ці агенчыкамі. Вельмі верагодна, што адсюль паўстаў сучасны звычай запальваць агні на каляднай яліцы.

Верхавінай сваёй дрэва сыходзіць у неба, прадстаўнікамі якога, па старажытных паданнях, з'яўляюцца птушкі. Існуюць уяўленні, што ў вышэйшы, светлы, добры свет адлятаюць душы памерлых у выглядзе гэтых крылатых істот, альбо птачства зносіць туды душы. Птушка, па славянскіх вераваннях, да таго ж магла прыносіць у рэальны свет новую душу — дзіцёнку, які толькі што нарадзіўся. Верхні, нябесны свет людзі ўспрымалі як месца знаходжання найчысцейшых, светлых, напоўненых святасці, сіл.

Па гарызанталі Дрэва Сусвету мадэлюе прастору, якая арыентавана па баках свету. Адпаведна ў розных мадэлях прысутнічаюць пяць дрэваў: адно ў цэнтры і чатыры па га-

паведна злыя сілы — з брудам, нечыстотамі, брыдкімі гукамі і пахамі.

Увогуле, усе месцы, блізкія да зямлі, "таго" свету, — балоты, ямы, рвы, сутарэнні "насяляліся" варожымі і цёмнымі істотамі (пякельнік, кладнік, ох, жых, чорт, праха). Жыццё ў замагільным свеце магло паўтараць наземнае жыццё, але часта ў інверсіі: калі на зямлі дзень — на "тым свеце" ноч, памерлыя ходзяць дагары нагамі і г.д. Адсюль ідэя пера-

дзеля захавання роду. Існавалі вераванні ў замагільнае жыццё, у тое, што памерлыя валодалі надзвычайнай сілай і маглі ўплываць станоўчым ці адмоўным чынам на паўсядзённае жыццё людзей. Таму клопаты пра памерлага, неабходнасць забяспечыць яго "на тым свеце" патрэбнымі атрыбутамі спалучаліся з неабходнасцю зрабіць усё магчымае, каб засцерагчы сябе ад неспрыяльнага ўздзеяння продкаў.

Усё кепскае, што здаралася на зямлі, тлумачылася ўплывам сілаў зла. У пэўныя моманты (уначы, адмысловыя каляндарныя даты : Каляды, Купалле і інш.) адбываецца актывізацыя "таго" свету. Яго насельнікі бесперашкодна трапляюць у свет жывых, каб здзяйсняць сваю нядобрую місію (нябожчыкі, чэрці, мерцвякі і іншыя прадстаўнікі нячыстай сілы).

Дуалізм нябеснага свету багоў і ніжняга свету духаў паслужыў асновай для пазнейшых уяўленняў пра вырай і пекла ў хрысціянскай, мусульманскай, іранскай, індусіскай міфалогіях, звязаных з ідэяй загробнай платы за зямныя ўчынкi і, у прыватнасці, Страшнага суда. У пекле валадарыць крамешная цемра, і нават пякельны агонь не дае святла...

Інтуіцыя і навука — разам

Ствалом міфічнага дрэва з'яўляўся рэальны свет — тое, што людзі бачылі вакол сябе. Усё рэальнае, наземнае, побытавае ўвасаблялася ў вобразе ствала.

Сваю хату чалавек асэнсоўваў як частку Сусвету: тут існаваў ягоны род, тут з'яўляліся дзеці і адыходзілі ў "той" свет старыя. Таму ўласны дом асэнсоўваўся як паменшаная мадэль Дрэва Сусвету. Падмурак хаты, падлога, падпечак, склеп, сутарэнні асэнсоўваліся старажытным беларусам як ніжні, падзямельны, "той" свет, а дах, абразы, вышкі, гарышча, дымаход — як верх, нябёсы, галіны Дрэва. Вертыкаль: падлога-дах у прадстаўленні сцяган была ідэнтычна вертыкалі свяшчэннага Дрэва. Гарызантальлю жылга выступае звязка кут: печ, якая адным канцом (чырвоны кут) паказвае на святло, ўсход, божы бок, а другім (печ) — на захад, цемру.

Згодна са старажытнымі вераваннямі, у свядомасці нашых далёкіх продкаў кожнае жылло надавала свету прасторавы сэнс, ахоўвала чалавека ад варожых асяроддзя. У доме неадрыўна суіснавалі чалавек і Сусвет, мікра- і макракосмас.

Такім чынам, у Дрэве Сусвету ўвасаблялася цэласная сістэма старажытных вераванняў чалавека, створаная на міфалагічнай аснове.

Міфалагічнае, ірэальнае бачанне свету характэрна не толькі для культуры нашых продкаў, але яно накладаецца і на нашае светаадчуванне. Міфы, казкі, паданні, вераванні жывуць у нас і ўплываюць на фармаванне жыццёвых устаноў, ідэалаў, маралі, вызначаюць нашы ўчынкi, дзейнасць. Навуковы спосаб мыслення і дагэтуль не дазваляе стварыць бездакорную цэласную карціну свету. Таму ў наш час на дапамогу навуцы зноў прыходзіць вобразнае, інтуітыўнае мысленне, і толькі разам інтуіцыя і навука здоліваюць вывесці чалавецтва на новы віток развіцця.

Вольга ЦЯЦЁРКІНА

«...Распяты лёсам на крыжы...»

Анатоль Станкевіч быў творцам у трох вымярэннях: у працы — ён адметнейшы чырванадружчык; у мастацтве — таленавіты майстар лясных скульптур і непаўторных карцін на дрэве; у паэзіі — таксама мае свой выразны, самабытны голас. Паэтычная спадчына паэта складаецца з двух калектыўных паэтычных зборнікаў «Добрымі глыбамі» (1983) і «Годы как реки» (1988) і з шматлікіх асобных вершаў, якія жамчужынамі зіхацяць у шмат якіх часопісах, газетах і кнігах. Пры жыцці Анатоль Станкевіч паспеў пабачыць толькі адзіны свой уласны зборнік вершаў «На крыжых страдаючай совести» (1996).

У зборніку вершаў «Паўлюк Багрым», які быў выдадзены ў 1994 годзе, былі надрукаваны вершы шмат якіх паэтаў, а таксама верш знамага Максіма Танка пра сялянскага паэта-майстра з Крашына:

І будзе песні зноў складаць
І клікаць волю здаваць...
У кузні крашынскай — гром, дым,
Вы чуюце? Кую Багрым!

У гэтым жа зборніку вершаў знайшлася месца і баранавіцкаму паэту Анатолю Станкевічу, верш якога не згубіўся, а, наадварот, выйграў сваёй незвычайнай кароткасцю, удумнасцю і філасафічнасцю:

Паданнямі пройдуць вякі,
І памяць не згіне ніколі.

Праз тысячу год жаўрукі
Спяваць будуць на жырандолі.

Максім Танк упершыню, прачытаўшы творы рабочага з Баранавічаў, быў так узрушаны імі, што сам звярнуўся ў часопіс «Нёман» з прапановаю надрукаваць вершы Анатоля Станкевіча.

Анатоль Станкевіч нарадзіўся 2 сакавіка 1937 года ў вёсцы Жарабковічы Ляхавіцкага раёна. У сялянскай сям'і Івана Восіпавіча і Веры Іванавны Станкевічаў з'явілася немаўля, якому далі імя Анатоль. Але жыццё паэта складалася не надта шчасліва, бо вельмі хутка памерла маці, надарваўшыся на гаспадарцы пры акупантах, паляках.

Мой лёс мяне моцна пакрыўдзіў:
Мая маці не спявала ў дзяцінстве

Мне песні на роднай мове,
Бо вельмі рана памерла ...

А ўслед за маці ў 1942 годзе, ўжо пры акупантах, немцах, загінуў і бацька. Цяжкі сірочы хлеб, аднак свет не без шчырых людзей. З ласкі мачахі Хрысціны і старэйшых сясцёр Анатоль скончыў сямігодку ў Жарабковічах і паступіў вучыцца ў Слонімскае рамеснае вучылішча № 5. Тутка панавалі надзвычай жорсткія адносіны паміж навучэнцамі, ад якіх вельмі пакутаваў маленькі Анатоль. Сістэматычнае недаданне, холад ды здэкі старэйшых адбіліся на здароўі хлопчыка. Кіраўніцтва рамеснага вучылішча накіроўвае падлетка на лясанне аж у Падмаскоўе. Падлячыўшыся, Анатоль Станкевіч здужаў скончыць вучылішча і атрымаў спецыяльнасць чырванадружчыка.

Ці ёсць хоць нейкая літасць у прадстаўнікоў улады да сірочы? Няма. Маладога юнака-сірочу, каб дабіць, скалечыць ці зрабіць крмінальным, адрываюць ад роднай зямелькі і накіроўваюць у далёкую Архангельскую вобласць на лесаліны завод станцыі Пярмінава. Але братка-беларус не зламаўся і не ператварыўся ў маргінала, а стаў больш мужным і дужым. Яшчэ больш загартаваўся малады чалавек у войску, і пасля дэмабілізацыі сяржант Анатоль Станкевіч вярнуўся на родную баранавіцкую зямельку ў 1959 годзе. Тутка ён і стаў адным з адметнейшых грамадзянаў нашага слаўнага места. Трэба сказаць аб яго дзівосным майстэрстве — гэта лясных скульптурах і драўляных карцінах. Выстаўкі працы яго рук — былі адметнымі з'явамі ў культурніцкім жыцці нашага горада. За свой самабытны талент у стварэнні лясных скульптур, мініячур, карцін Анатоль Іванавіч мае шмат узнагарод, у тым ліку і Міністэрства культуры. Творы яго таленавітых рук і творчай фантазіі ўзбагачаюць і ўквечваюць школы, бібліятэкі, установы і прадпрыемствы нашага горада і ўласныя кватэры людзей. Гэтыя свае шэдэўры з прыроднага матэрыялу майстар падараваў людзям яшчэ пры сваім жыцці.

У Баранавічах Анатоль Станкевіч зразу меў, што трэба вучыцца, каб узяцца на па-

этычны Алімп. Спачатку ён займаецца самаадукацыяй, затым паспяхова скончыў вячэрнюю сярэднюю школу і ўніверсітэт райсельскараў пры гарадской газеце «Знамя коммунизма». Тут ён і друкуе 15 траўня 1968 года свой першы верш «Вясенняя замалеўка», а ўжо праз 4 гады ўзначальвае Баранавіцкае літаратурнае аб'яднанне «Гільня», якое было адзіным творчым таварыствам у горадзе. Потым з яго ініцыятывы на ўрадлівай баранавіцкай зямлі паўстануць творчыя аб'яднанні «Ліра», «Жнівень». Апошнім ён кіраваў да самага свайго трагічнага кону ў 1999 годзе.

Крывагочыць душа паэта і абуджае нас, трывожыць, прымушае зазірнуць у паўсядзённую праблему, якія побач з намі:

Калі я прачытаў аб'яву:

«Прадаецца сабака...»
Я здзівіўся. Які прыгожы почырк
У гэтага чалавека!

Як ён, не спяшаючы,
выводзіў кожную літару
здрады...

Альбо заўвага паэта «У бібліятэцы»:
Перабіраючы паэтаў розных,
Спытаў: «Ясеніна часамі не здавалі?»
Бібліятэкарка ўскіпела грозна:

«Апошні том учора ўкраві!

Другія кніжкі, быццам недаацэнены
Ляжаць, вось бачыце, спакойна,
абы-дзе...»

Тады я адказаў радком Ясеніна:
«Кабылу дрэнную і злодзей

не крадзе!»

У сённяшняю пару, калі няма шанцоўнага Анатоля Іванавіча, мы перачытваем гэтыя словы і, як у тыя гады, гатовы таксама падпісацца пад кожным з іх. Творца заўсёды ідзе наперадзе сваіх сучаснікаў. Вось невядлікі верш Станкевіча, які пацярджвае жыццёвую выснову:

Помнікі, помнікі, помнікі
З бетону, мармуру, граніту.

Без памяці сэрца
Яны халодныя камяні.

Адзначаючы непаўторнасць паэзіі Анатоля Станкевіча, С. Райкіна ў газеце «Знамя юности» пад загалоўкам «І след в душе ос-

тавит лира» 2 верасня 1983 года пісала: «У вершах А. Станкевіча адчуваецца жывы, паэтычны імпульс душы. Паэт, нібы першаадкрывальнік, вядзе чытача за сабой, прымушаючы яго зазірнуць на прамігнучыя, звычайныя рэчы і з'явы пановаму».

На добры зборнік лірыкі сабралася вершаў у Анатоля Станкевіча. Яму паабяцалі надрукаваць кніжку, але ў 1983 годзе пабачыў свет калектыўны зборнік «Добрымі глыбамі».

Паэту ж надта хацелася выдаць асабістую кніжку. У «Мастацкай літаратуры» «абрадаваліся» ягоні пухлай папцы і заверылі, што ўсё будзе добра. Але ж зноў трапіў у брацкую магілу, праўда, пад іншай назвай «Годы как реки» (1988). У гэтым выданні ягоні сшытак атрымаў загаловак «Верю в трудное счастье».

У 1972 годзе пісьменнік і крытык Ул. Карлеснік, пазнаёміўшыся ў Берасці з нізкай вершаў А. Станкевіча, назваў іх высокаграфічнымі, асабліва тады ён адзначыў гэты твор:

Еще перед войной
В наш дом постучала женщина
в белом

И позвала мать на улицу.
Мать хотела взять меня на руки,
Но страшная женщина
Показала на меня дубовой клюкой

И грозно сказала:

«Этот испытает все
ужасы судьбы!..»

Выживет —

Будет поэтом»

Мать вышла и показала дорогу
к старому Кивелю...

Через три года, когда

Она пришла за отцом —

Я понял: женщина в белом
Назад никого не приводит.

Гэты верш Анатоль Станкевіч доўга трымаў пры сабе, не меў сілы аддаць на суд чытачу.

Кажуць, калі вершы паэта змяшчаюцца ў анталогічных зборніках, дык гэта ўжо пэўны акт яго паэтычнага прызнання. У адной з беларускіх анталогій, што пабачыла свет, маецца аж 8 вершаў Анатоля Станкевіча. Безумоўна — Паэт. Шкада, што лёс так трагічна распарадзіўся яго жыццём...

Міхась МАЛІНОўСкі

Рэгіянальная літаратура... Ці

існуе ўвогуле такое паняцце, тэрмін? Ці правамерна менавіта так дзяліць аўтараў? Безумоўна, сталічны «мегаполіс» з яго развітай інфраструктурай, выдавецтвамі і рэдакцыямі прыцягвае і... зацягвае многіх. Аднак на цяперашні час існуюць (пры наяўнасці пэўных сродкаў) магчымасці выдавацца ў абласных і іншых друкарнях. У кожным рэгіёне апошнімі гадамі сталі выходзіць як аўтарскія, так і калектыўныя кнігі. «Галасы 2004» — зборнік гарадзенскіх пісьменнікаў. Тры гады таму такім жа летнім часам з'явіліся дзюбютны «Галасы». Тады ўкладальнікі са смеласцю і надзеяй планавалі выдаваць кнігі штогод, распачаўшы серыю «Бібліятэка газеты "Гродзенская праўда"». І як ні хацелася ў гэта верыць, усё ж фінансава складалі час, бяздуша-разліковыя абставіны жыцця вымагалі фатальнай аб'ектыўнасці: для некамерцыйнага праекта практычна няма магчымасці пастаянна прабываць праз усе гэтыя перашкоды. Кожны, хто так ці інакш капі-небудзь меў дачыненне да выдавецкай дзейнасці, ведае наколькі складана вывесці ў свет КНІГУ. Гродзенцы зноў здолелі гэта даказаць. Застаецца спадзявацца, што іх творчага гарэня і практычнай уцэлінасці хопіць і надалей.

Трэцяя «Галасы» з'явілася на свет у знакамы час, што і адзначае ў прадмове рэдактар І.Багіна, — шасцідзясяціпяцігадовы юбілей абласной газеты «Гродзенская праўда». І тым больш знамянальна, што гэта асаблівы год для ўсёй нашай краіны, калі беларусы адзначаюць свята вызвалення роднай краіны. Таму вельмі арганічна ў зборніку выглядаюць творы на вадную тэматыку. Гэта і вершы, і проза. Трэба сказаць, што пішуць пра вайну не толькі ўдзельнікі і сведкі, але таксама і тыя, чые бацькі і дзяды перажылі гэтую страшную навалу. У творах гучыць павага і падзяка героям тых векапалных дзён. Вось такая па-свойму знакавая кніга прадстаўляе разнастайныя творы больш сотні аўтараў.

Літаратурныя галасы Гарадзеншчыны

Адрознівае адзначыць, што галасоўцы — гэта людзі самых розных прафесій і заняткаў, усіх узростаў і практычна з усіх раёнаў Гродзенскай вобласці. Кожная з кніг «Галасоў» пачынаецца раздзелам «Упершыню». Менавіта гэтыя творы і імёны, і іх пастаяннае абнаўленне выклікае прыемную ўпэўненасць у нязводнасці чалавечага імкнення да прыгажосці мастацкага слова. Паказальна тое, што ад зборніка да зборніка дзюбютныя імёны (не ўсе, канечне) пераходзяць у наступныя раздзелы, займаюць сваё месца сярод вядомых ужо аўтараў. Таксама трэба адзначыць, што многія галасоўцы пашыраюць свой мастацка-творчы дыяпазон, спрабуюць сілы ў розных жанрах і нават родах літаратуры: лірычны маналог і паэма, паэзія і проза. Варта сказаць і пра білінгвальнасць некаторых аўтараў,

што само па сабе ілюструе шматбаковасць светаадчування. У гэтай сувязі неабходна згадаць, што ўсё ж па вялікім рахунку пісьменнік, асабліва паэт, можа пісаць толькі на адной мове. Тым большае значэнне набывае для кожнага канкрэтнага аўтара гэты перыяд стаўлення і ўласнага выпрабавання «апублікаванасцю».

Вельмі сімпатычнымі ўяўляюцца вершы шасцікласніцы (!) Насці Місюкевіч. Без вялікага перабольшвання можна сцвярджаць, што «творыкі» Насці маглі б годна ўпісацца ў любую дзіцячую чытанку.

Трэцяя «Галасы» маюць яшчэ адну вызначальную прыкмету: у іх змешчаны фотаматэрыялы, якія прэзентуюць і літаратурную гісторыю Гродзеншчыны, і сучасныя аўтараў. У такім выпадку было б вельмі заканамерным прачытаць пэўныя звесткі пра саміх галасоўцаў. Гэта магло быць вырашана парознаму; размясціцца непасрэдна з творами ці ў алфавітным парадку ў канцы кнігі. Нягледзячы на такую вялікую (100) колькасць аўтараў, пры лаканічнасці і ёмістасці матэрыял заняў бы не шмат месца ў кнізе.

Горад, з яго ўніверсальнымі інфармацыйна-камунікатыўнымі магчымасцямі дазваляе і абумоўлівае як інтэлектуальнае, так і духоўнае развіццё асобы, бо гэта найперш культурны цэнтр цывілізацыі, месца, дзе канцэнтраваны і максімальна адкрыты для ўспрымання найвышэйшых здольнасцяў чалавечага розуму і духу. Адукаваны (але неабавязкова прафесійны) пісьменнік ніколі не будзе стылізаваць сваю паэзію пад псеўданонную прастату. Тут варта звярнуць увагу на адну праблему, якую даследчыкі ўжо некалькі дзесяцігоддзям таму акрэслілі як «кананізацыя і дэкананізацыя літаратуры». Сутнасць у тым, што «кананізацыя», г.зн. апрабаваньня,

стаўшыя класічнымі, звыклія мастацкія сродкі і прыёмы ў свой час становяцца сапраўднымі перашкодамі для творчага росту і развіцця пісьменніка. Таму кожны аўтар — і майстар, і пачатковец — павінен шукаць новыя рашэнні, разбураць звыклія ўяўленні. Кожны з класікаў і кожны з прызнаных сучаснікаў ішлі менавіта па гэтым няпростым, але ўсё ж адзіным пэўным шляху ў творчасці. Кожны з раздзелаў штогодніка паказвае, што многія аўтары гэта выразна ўсведамляюць, і іх мастацтва, абапранаючыся на інтуіцыю, талент, вопыт і інш., прэтэндуе на арыгінальнасць і пэўную каштоўнасць. Мастацтвае пранікнёна ў свет сучасніка, земляка вызначаецца ў гарадзенскіх пісьменнікаў імкненнем да з'яднання філасофскіх абагульненняў і душэўнай адкрытасці, тэндэнцыяй да злучэння адвечна-нязменнага і штодзённа імгненнага, гістарычнага вопыту і найсучаснейшых тэорый. Аднак, нярэдка мастацкія творы набываюць занудны ментарскі тон, аўтар са строгаасцю аскета і ўпэўненасцю святара пачынае даводзіць прапісныя ісціны ці вучыць маралі.

Некаторыя сферы псіха-эмацыянальнага жыцця індывідуума не паддаюцца прамому рацыянальнаму вызначэнню. І тут ізноў толькі прырода ў стане больш-менш дакладна выявіць праз мастацкія вобразы многія зрухі душы. Якасны ўзровень пейзажнага мастацтва і майстэрства — гэта па сутнасці сапраўдны эстэтычны крытэрыі ацэнкі аўтара. Пейзажныя вобразы з'яўляюцца часткай духоўнай сферы існавання і складаюць першааснову мастацкага светабачання. Даследчыкі зазначаюць, што ў беларускім пейзажным светаадлюстраванні канкрэтнае, прыродна-зямное зніжана з абстрактным, асацыятыўным планам выяўлення. Пейзаж нярэдка можа станацца сродкам філа-

софскага тлумачэння сутнасці чалавека і быцця. Прыродны малюнак, пададзены ў філасофскім ракурсе, набывае ідэіна-сэнсавую заглыбленасць, канцэптуальнасць. Інакш чытанне запар многіх пейзажных вершаў з «Галасоў» вельмі нагадвае павольную вандроўку па гарадзенскай вуліцы, дзе самадзейныя мастакі выстаўляюць свае работы. Адрознівае заштампаваны псеўдародныя краявіды «сярэдняй паласы».

Сучасны аўтар ніколі не павінен задавальняцца пасіўным сузіраннем, для яго абавязковым з'яўляецца роздум, аналітычнае выяўленне дыялектычнай сувязі прыватнага з агульным. Супярэчнасць навакольнага свету выклікае ў творчага чалавека пастаянную рэфлексію. Выратаванне ці сховацца можна шукаць у розным, аднак менавіта мастацкая творчасць стала для чалавека і сродкам пазнання і сродкам выражання. Для абсалютнай большасці тых, чые галасы прагучалі ў гэтай кнізе, літаратурная дзейнасць не з'яўляецца ні рамяством, ні адпачынкам ці забаўкай, ні абавязкам, хоць высокае мастацтва так ці інакш уключае ў сябе гэтыя і ўсе іншыя паняцці з чалавечага жыцця. Думаецца, што галоўнай якасцю і каштоўнасцю «Галасоў» сталі іх шчырасць, праўдзівасць у выяўленні думак і перажыванняў нашага сучасніка і земляка — мужчыны ці жанчыны, маладога ці сталага чалавека, з якім сустракаемся на вуліцы, працуем у адным калектыве, жывём на старажытнай баранавіцкай зямлі.

Усім загадным паэзія і проза прыняможна арганічна ўпісваецца ў сучасны літаратурны працэс, сцвярджаючы тым самым значнасць і неабходнасць існавання рэгіянальнай літаратуры.

Анатоль РАМАНЧУК

“Песня пра зубра” — помнік элітарнай культуры Беларусі

Параўнаўча нядаўна паняцце “лацінамоўная пісьмовая культура Беларусі” ўвайшло ў скарбніцу нашых уяўленняў пра даўнюю гісторыю Айчыны. Іншамоўнасць літаратуры не заўсёды атаясамлівалася з нацыянальным, нацыянальнае разглядалася праз прызму бачання дэмаса. Між тым элітарная культура, элітарная літаратура — не толькі складаючыя часткі культуры нацыянальнай, яны — яе рухавікі, звычайна-эстэтычныя меры духоўных каштоўнасцей. Элітарная культура не ў меншай ступені, чым культура дэмаса заўсёды вызначала і вызначае рэпрэзентатыўнасць нацыянальнай культуры, яна — найбольш мабільная ў засваенні агульначалавечых каштоўнасцей, менавіта ў яе рамках адбываюцца змены і рух жанрава-стыльовых сістэм, эпохальныя пераацэнкі каштоўнасцей.

Складанасць культурнай сітуацыі Беларусі на розных этапах яе развіцця — у тым, што практычна ніколі не ставіліся рубам і кардынальна не вырашаліся праблемы адзінай веры, адзінай мовы, і ў сувязі з гэтым не вызначаліся прыярытэты культурных арыенціраў. Усход і Запад як найперш культурна-вераспаведныя феномены не раз карэнным чынам мянялі беларускую ментальнасць.

Элітарная культура народаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы на рубяжы XV — XVI стагоддзяў падвяргаецца так званай лацінізацыі. Лацінская мова і літаратура на ёй становяцца ў гэты час неад’емнымі часткамі і беларускай культуры. Сістэму парадыгм складаюць найперш творы, адрасаваныя сучаснікам, для якіх і мова, і ўвасобленая на ёй тэматыка адпавядаюць іх эстэтычным густам і запавяняюць культурна-сузіральную лакуну. І Ян Вісліцкі, і Мікалай Гусоўскі, і Ян Радван — прадукцыі менавіта такога кшталту. Для іх антычнасць — гэта айчынная мінуўшчына ў яе фарбах і вобразях, функцыянальны набор якіх апраменьваецца сімволіка-алегарычнай падсветкай з арсенала культуры антычнай Грэцыі і Рыма. Такім чынам, беларуская літаратура XV—XVI стагоддзяў на лацінскай мове, калі разглядаць яе, як сістэму закрытую, недаступную для плебса, адраджала “мёртвую” мову і сімволіка-вобразны пантэон антычнасці. З другога боку, гэтая літаратура, калі разглядаць яе як сістэму адкрытую, арыентаваную на чытача-інтэлектуала, напоўніла творы на лацінскай мове і народнасьці эстэтычнымі каштоўнасцямі ў выглядзе нацыянальна маркіраваных вобразаў, адпаведных гістарычных падзей, ментальна-ацэнных катэгорый. Лацінская мова ў беларускай літаратуры выконвала

функцыю мовы навукова-філасофскай і гістарычнай думкі, яна з’яўлялася арганізуючым пачаткам секулярызаванай літаратуры ў пераважна хрысціянскай літаратуры ўсходніх славян. Усходнеславянскі адрасат упершыню змог спасцігнуць мінулае і сучаснае праз прызму мастацкага іх бачання. Кнігі, ачоленыя патранатам каранаваных асоб ці магнатскіх іхмосцаў, фактычна пазбаўляліся якой-небудзь царкоўнай ці касцельнай цензуры. Гуманістычныя ж прыярытэты ўжо самі па сабе прадугледжвалі асветніцкую функцыю падобнага роду літаратуры. Гуманістычна-асветніцкае самаўсведамленне лацінамоўных пазтаў вяло да нейтралізацыі комплексу другаснасці; “калектыўны аўтар” з мастацкай устаноўкай на самапрыніжэнне саступаў месца творчай асобе, чалавеку Сусвету, азначанаму арэолам чалавечай годнасці. Мікалай Гусоўскі, звяртаючыся да сучасных яму невукаў-нядобрачытліўцаў (нацыянальны адрасат не канкрэтызаваны), заўважаў у “Песні пра зубра”:

*Невукі ж хай не грызюць
мае чужынскія вершы,
Востра адточаны
мною стрэлы, якімі пішу;
Джалы з ядам такім,
што нават любому вяжю
Драпіны досыць —
і ён ляжа адразу навек.*

Яшчэ больш яскрава феномен аўтарскай годнасці адлюстраваны ў прысвячэнні-звароце да каралевы Боны. Указваючы на смерць папы Льва X як на прычыну незапатрабаванасці пазэмы, Гусоўскі заўважае: “Аднак застаўся маленькі твор, створаны мною тады адпаведна таленту і недахопу часу...”. У перакладзе ж Віктара Дарашкевіча гэты пасаж гучыць наступным чынам:

“Застаецца толькі невялікі твор, напісаны тады мною спехам (мне не ставала ні часу, ні здольнасці)...”. Падобнае прачытанне гэтага ўрыўка ў першую чаргу польскімі даследчыкамі рубяжа XIX—XX стагоддзяў прывяло да таго, што аўтара “Песні пра зубра” пачалі класіфікаваць як пазэта-недавучку, які не мае пэўнасці ў сваіх пазычальных здольнасцях і з гэтай прычыны быццам бы трымціць перад адукаваным інтэлектуалам Заходняй Еўропы. Відавочна, што сэнс выказвання Гусоўскага прама супрацьлеглы: пазэт просіць каралеву звярнуць увагу на тое, што пры недахопе часу яго

таленту хапіла для стварэння падобнага шэдэўра, які па сваіх пазнавальных вартасцях можа быць вышэйшым за трактаты Плінія і Паўла Дыякана. Адкуль жа ўзяліся неадпаведныя сутнасці выказвання інтэрпрэтацый-характарыстыкі Мікалая Гусоўскага? Хутчэй за ўсё, да яго падыходзілі, як да пісьменніка эпохі сярэднявечча, для якога характэрна была зыкетна завуаляваная прыніжанасць. Ні пра якую самапрыніжанасць аўтара не можа быць і гаворкі. Ён і яго творчасць — прадукт усвядомленага гуманістычнага сябебачання.

Ці ж была ўсё-такі Бона Сфорца фундатаркай гэтага выдання? Адназначнага адказу нельга даць, аднак, хутчэй за ўсё, — НЕ. Звычайна ў прадмовах, прысвячэннях пазэты, пісьменнікі, выдаўцы выказвалі падзяку мецэнатам, як, скажам, Сымон Будны — Яўстафію Валовічу. Тут гэтага няма; перад намі — своеасаблівы прэзентыўны тып прадмовы-прысвячэння. З пазычанага звароту да каралеўскага сакратара Людовіка Альфію відаць, што пазэма была прадстаўлена на так званы зычны суд каралеўскага сакратара. І адразу ж пазэт заўважае:

*А на выпадак,
калі ў ёй нічога не ўгледзіш,
Што далікатнейшы слых
Каралевы магло б улагодзіць,
Хай яна сядзе за сціплы
табе мой дарунак.*

Чаму Мікалай Гусоўскі хоча бачыць сваёй мецэнаткай менавіта каралеву Бону? Ужо ў часы аўтара “Песні пра зубра” яна

была вядомая як прыхільніца цэнтралізацыі ўлады (асабліва зямельнай) у руках манарха. Шмат якіх беларускіх зямель яна далучыла да ўладанняў каралеўскай дынастыі. Ці ж гэта цікавіла Мікалая Гусоўскага? Адказ дае ён сам: “Але я сапраўды не ўяўляю, чым ты можаў яму (каралеўству. — У. К.) здзейсна дапамагчы, акрамя як...”. У чым жа гуманістычны пафас прамовы пазэта-новаляцініста? Спакой у дзяржаве і слава нашчадкаў грунтоўца перш за ўсё на іх дзяяннях, увечаваных у пісьмовых крыніцах, у творах знакамітых пазтаў, мастакоў, у звонкай ліры вялікіх талентаў. Вялікі князь Вялікага княства Літоўскага і каралі Польскай Кароны, як правіла, не аказвалі мецэнатскай падтрымкі таленавітым беларусам. Іншае — Сфорцы. Яна, каралева Бона, — “сям’і з арагонскага дома”, прадстаўнікі якой “не паказалі б сябе ў такім дзівосным святле ў розных выпрабаваннях лёсу перад нашчадкамі, калі б іх уласная вучонасць і ўласціва гэтаму роду асабліва прыхільнасць да вучоных мужоў не ўзнеслі б іх на такую вышыню, што яны былі ўсплаўлены звонкай лірай вялікіх талентаў”. Такім чынам тое, што было для мецэнатаў-італьянцаў бліжэй, знаёмым, часткай іх зямнога жыцця, у нас, на Беларусі, бачылася ў перспектыве.

І, нарэшце, звярну сваю ўвагу яшчэ на адзін феномен творчай лабараторыі Мікалая Гусоўскага — яго адносіны да міфалагем: да зычніцкіх і да хрысціянскіх. Для артадаксаль-

нага хрысціянства — гісторыя, тут няма і намёку на міфалагізацыю, гэта рэальныя асобы, годныя пакланення, Боскія сілы, якія ўмешваюцца і кіруюць жыццём чалавека, дзяржавы і да т.п. Зычніцкія багі зусім іншыя. Для Гусоўскага яны — сімвалы архаічнай культуры, якія нясуць інфармацыю, што значна дапаўняе план зместу пазэмы. Напоўненасць вобраза-сімвала не стварае другога плану ці нейкай дыярыі падзей. Для інтэлектуальнай эліты гэта працяг гісторыі культуры на ўзроўні своеасаблівага вобраза-топаса. Мікалай Гусоўскі заўважае:

*Молімся мы Ісусу Хрысту
і ягонаму бацьку,
Ў песнях жа нашых часцей
праваць Юнона і Зейс.*

Міфалагемы з арсенала Старажытнай Грэцыі і Рыма дзейнічаюць і жывуць, па-першае, у класава маркіраваным асяроддзі — у атачэнні князя. Пры дапамозе іх ствараюцца адпаведныя ўзвышана-элітарныя ці прыніжана-трагедычныя топасы. Успомнім хаця б трагедыюна завостранае пераасэнсаванне вобраза Амура ў апісанні відовішча забойства зубра пры Аляксандры:

*Слухай, Амур! Забайляйся
ўжо там, дзе кроў*

*не пральецца!
Ў пушчу нашто прыляцеў,
ніцы, шкадлівы блазнюк?*

*Што, як надумае хтось
дзяўчыне сваёй падабацца?*

*Можа, дурны, праз цябе
мігам жыццё загубіць.*

Па-другое, міфалагемы могуць суадносіцца з маркіраваным вобразам, якім у пазэме выступае зубр. Гэта жывёла ў XVI стагоддзі не з’яўлялася ў Еўропе экзатычнай, і паляванне на яго — іншая маркіраваная сітуацыя, чым відовішча, звязанае з карыдай. Паляванне на зубра — адметная, цяжкая праца элітнай часткі грамадства. Пераўтварэнне гэтага палявання ў блюзнерства, небяспечнае відовішча — пагроза для жыцця тых, хто ў жыцці зубра-волата бачыў прадмет для палацавых забаў.

Паўтаруся, зубр — маркіраваная жывёла. Да яго, яго паводзін, адносінаў да навакольнага асяроддзя, у тым ліку і да чалавека, прымяняецца рыцарскі кодэкс уземаадносінаў. Зубр — не бык, не хатняя жывёла, узгаданая чалавекам, ён — стварэнне прыроды, якую сам жа і вячае сваёй царскасцю. Вось чаму кардынальным чынам адрозніваецца бачанне зубра Плініем ці Паўлам Дыяканам ад бачання зубра Мікалаем Гусоўскім. Папярэднікі пазэта заўважалі найперш знешняе падабенства зубра да быка ці казла. У сістэме каштоўнасцей аўтара “Песні пра зубра” — унутраны падтэкст. Паляванне на зубра ў зыкетна-эстэтычных адносінах — значна вышэйшая ступень элітарнай побытавай культуры, чым відовішчае забойства быка. У сферы ж палітычнай (я маю на ўвазе стварэнне антытурэцкай каліцыі) рымскім пантыфікам і рымскай арыстакратыі давалася зразумець, хто на самай справе можа скарыць неўтаймаваных асману: ці Рым, які стаяў сваю былую магутнасць і знаходзіўся на мяжы страты веры, ці ўсходнеславянскія рыцары-воіны на чале з каралём, якія зусім нядаўна падалі адпаведны ўрок заходнеўрапейскаму рыцарству на палях Грунвальда.

Уладзімір КАРОТКІ

Вольга КОВАЛЬ

Калі скончацца вершы,
я буду чытаць табе прозу.

Калі скончыцца ноч,
абдыму цябе сонечным ранкам.
Я вядзьмарка твая,
ты не бачыш у гэтым пагрозы;
будзеш лепшым маім і апошнім,
напэўна, каханкам.

Калі скончацца словы,
я буду глядзець табе ў вочы,
толькі ты не хавайся
за тымі сляпымі вачыма.
Наша неба з табою
ды нашы кароткія ночы,
будуць доўжыцца вечно,
пакуль гэта будзе магчыма...

Я з келіха звычайнай адзіноты
са смакам п'ю атручаны напой,

заўжды чырвоны,
кіслы і халодны,
які мяне натхняе
быць чужой.

І слёзы па начах
не супакояць,
я п'ю да дна чароўны
той напой.

Не людзі,
дык анёлы абароняць
Надзею,
сон салодкі і спакой.

Што я маю?
Зялёныя вочы,
каханне ды трошкі
вар'яцтва,

і нашыя зорныя ночы,
ды спрэчкі на тэму
мастацтва.

Ёсць мары,
шчаслівыя сны,
ёсць вершы
і казкі бабулі,
пачуцці
той дзіўнай вясны,
якую з табой мы адчулі.

Ёсць вера
і мройны мой свет,
а скарбаў ніякіх не маю.
Я трошачкі,
можа, паэт,
таму і цябе
вось кахаю.

Анатоль ВІШНЕЎСКИ

Птушкі ў вырай восень адносяць,
Забываюць свае нябёсы,

Дні апошнія восені косяць
І кладуцца дні у пракосы.

Жыць мне трэба, трэба спяшацца.
З рук жыццё вырывае мой час.
Прывітацца і развітацца,
Пакуль промень надзеі не згас.

Развеляў вецер шэры попел сноў
І зноў жыццё свае дыктуе ўмовы —
Як на зямельку гэту ты прыйшоў,
То і жыві жыццём яе суровым.

І за жыццё трымайся абэруч,
Гадоў вятры часамі,
каб не здзьмулі.
Дарэмна зайздрасцю сябе не муч
І верны будзь Радзіме і матулі.

Святлее у вачах, і на душы світае,
І ззяе дзень пры свечках залатых,
І ўсё вакол мяне цудоўна ажывае,
І добра тут, у свеце для жывых.

Тут для жывых свет ажыўляе гукі,
І музыка ледзь чутная гучыць...
Нябачныя працягвае мне рукі
Маё жыццё...
каб жыць,
каб жыць,
каб жыць...

Ужо ранак холадам дыхае,
Пена млечная на траве.

Наваколле ціхае-ціхае,
Павуцінка толькі плыве.

Сціхлі птушкі
і дрэвы замёрлі,
Пазяхае затоены сад
І па буйнай смуткуе волі
У ружовым сне лістапад.

Холад студзіць і рукі, і плечы
У чаканні лютай зімы.
Уздыхаюць цагляныя печы,
І драўляныя
стогнуць дамы.

Слава ЛІПЕНЬ

Калі бяда,
калі разлад у справах,
І ўсё жыццё пайшло наперакос,
Мы наракаць на лёс
не маем права,
А наракаем усё ж такі на лёс.
Замест таго,
каб згуртаваць ўсе сілы
І не паддацца гору ці бядзе,
Мы скардзімся,
што лёс наш нешчаслівы:
Ніколі не шанцуе і нідзе.
А лёс у нас у кожнага адзіны,
Ён толькі твой —
ці добры, ці благі.

І колькі б па зямлі мы ні хадзілі,
Не памяняць яго на лёс другі.
Праходзіць час.
Глядзіш, бяда адстане,
І радасць зноў ступае на парог...
Лёс не дае такіх выпрабаванняў,
Якія б кожны вытрымаць
не змог.

Пад высокімі ліпамі,
На зялёнай траве,
Пляшку з хлопцамі выпілі —
Хмельна мне ў галаве.
І размовы размовамі
Пацяклі, паплылі
Пра былое і новае,
Як жывём, як жылі.
Хвалі возера плёскаюць,
Ліпы ціха шумяць,
І размовы сяброўскія
Не спыніць, ні стрымаць.
Кружыць бусел над хатаю,
Можа, ішчасце нясе.
Мы за чаркай багатыя
І разумныя ўсе.
І з такою узнёсласцю
Мы на ліпы глядзім,
І нібыта дарослыя,
А, як дзеці, сядзім.
За сяброўскай бяседаю
Час бяжыць і бяжыць.

І ніхто з нас не ведае,
Колькі суджана жыць.
Ды надзея вялікая
Грэе сэрцы сяброў:
Пад высокімі ліпамі
Мы сустрэнемся зноў.

Цыгарэту скуруй не адну
І газеты перачытай,
І ніяк не развеляць сум,
Што смалой да мяне
прыстаў.

Птушкі з поўдня прынеслі вясну,
Дзень і светлы і цёплы стаіць.
Адчапіся, няпрошаны сум,
Дай з вясной
сам-насам пабыць.

А над зямлёй плывуць-плывуць
аблокі,
А на зямлі — трывогі, неспакой.
Нясу свой крыж і лёгкі,
і нялёгка, —
Іду жыццём-дарогаю сваёй.

Бывае лёгка —
вецер ў спіну гоніць,
Бывае іду насуперак вятрам,

Ніхто дарогу за мяне
не пройдзе,
Прайсці я павінен толькі сам.
Я аднаго прашу цяпер у Бога
З усёю непасрэднасцю сваёй:
Хай будзе цяжкай гэтая дарога,
Але не пакручастай,
а прамой.

Пад небам — высокае сонца...
З тугой і слязою на вачах
Сабралася вёска вяскоўца
Адправіць у нязведаны шлях.

Трапечка агенчыкам свечка,
І пейчыя складна пляюць.
І думваюць людзі пра вечнасць,
Пра тое, чаго не мінуць.

Жалосная песня святая
Кранае нам сэрцы ўсім.
І ўсё,
што нажытае маем,
Здаецца нікчэмным такім.

Мы сёння праводзім
вяскоўца,
А некаму заўтра ісці...
І толькі высокае сонца
Свяціла і будзе свяціць.

Ноч

Заскуголіла ноч адзінотаю,
контрактаўнаю
нізкаю нотаю,
пахіснуўшы душу абертанамі,
ёй да гэтай пары невядомымі.

Стылі думкі
замкнутымі стансамі,
гвалтавалі вятры
дысанансамі.
Так хацелася плакаць
і кацяца,
і адчуць, як дыханне
вяртаецца.
Але лёс гартаваўся
не зоркамі,
а начамі, самотай
прагорклымі;
мне здавалася —
усё абарвалася,
аказалася —
не здавалася.

Санет

На пераходзе ад зімы да лета
Сустрэліся з табою тэт-а-тэт.
Гучала ты шчымліва-сціплай
флейтай
а я басіў асіпла, як кларнет.

Сышліся строі
нашых інструментаў,
Хоць розніўся крыху дыяпазон,
вясна нам прамінала сантыменты,
стварала для каханья пэўны фон.

Не ведалі больш дзіўнага дуэта —
ігралі мы каханне
проста з нот.
Пакуль не ўбіўся
гэты фат-фагот.

На пераходзе ад зімы да лета
пераханіў ён партыю кларнета,
і флейту спакусіў
чужы факстрот.

Людміла КЕБІЧ

Не раўнуй

Не раўнуй мяне
да сябровак
да дзіцячых светлых
галовак

ні да кніжак
і серыялаў
да музеяў
мемарыялаў
да мужчын
тэлефонных плёткаў
і тым больш да маёй работы.

А раўнуй
да пралескаў весніх
чысціні жаўруковай
песні
ручаінаў лясных
і сцежак
да зуброў
да буслоў
на вежах
да блакіту
зямных азёраў
аксаміту нябёсных
зораў
да адзінай на свеце
прычыны —
яснавокай маёй Айчыны.

НАВЕЛЫ

Алесь

Дачнік, калі прыехаў пагодлівым травеньскім днём на лецішча, не паверыў сваім вачам: яблынька, якая гадоў сем не абсыпалася цветам і не прыносіла ўраджаю, за што і празвалася пустышкай, цяпер, гэтай вясною, нагадвала нявесту ў пышным святочна-белым убранні, — так хораша, так весела яна цвіла. Не відзён быў ніводзін ліст, галіны таксама ўсе чыста хаваліся ў снежна-белым першацвеце. Адно што ствол добра віднеўся, ён быў, як стройная дзявочая ножка, загарэлая пад промнямі ласкавага сонца.

Пазней, улетку, яблынька нагадала цяжарную маладзіцу, ёй становілася ўсё цяжэй, але яна свяцілася ўся ад завязі плоду.

Душа гаспадара цешылася кожны раз, калі набліжаўся ён да сваёй шчодрай папярочкі. Дачнік прыемна ўсмінуўся, здаволены, што мінулаю вясною думкі ягоныя ўзялі верх над пачуццямі і ён не выкарчаваў, не выстаіў за вароты зацяную ў сваім бясплоддзі пустышку! Стрываў. Не пашкадаваў ён пятака зямлі і даў дрэву права і надалей кідаць прыгожаю кронаю цень на парэчкі і суніцы.

І вось аднойчы, калі дачнік любавалася яблынькай, прыйшло на памяць даўняе прызнанне яго роднай сястры. Хацела яна, маці дзвюх дачок, скінуць зацаце, калі ўведала, што зацяжарыла: яшчэ аднаго дзіцяці яна не хацела. І муж не хацеў. Дочкі іхнія ўжо ўвабраліся ў дзявочую красу і сілу. А тут — на табе! — усё спачатку... Але пайшла яна ў царкву на споведзь, і зняў святар з яе цяжар нізкіх думак і сумненняў, растлумачыў, што і ў зародку пазбаўляецца дзіцятка жыцця — вялікі грэх, роўны забойству.

Што было далей, брат ведаў: сястра нарадзіла трэцюю дачку, якую назвалі Алесья. І, нібы ў чарадзейнай казцы, яна, трэцяя дачушка, вырасла самая ласкавая, паслухмяная, старанная, бацькам на радасць, на ўцеху. Аніколі слова грубае ад яе не пачулі.

Старэйшыя замуж павыходзілі, у гарадах аселі. Наязджалі ў родную вёску толькі тады, калі што хацелі ўзяць. Алесья заставалася адзінай падмогаю. І колькі б ні было клопатаў, яна будзе шчабяткай ластаўкай: "Матулечка, татачка, адпачніце, я ўпраўлюся адна". І дроў, і вады наносіць, жывёлу і птушку накорміць. Пойдзе палоць буракі — ні адной зялінкі не пакіне. Ягады збірала — ніхто спрытней не ўмеў.

Дзяўчына паспявала добра вучыцца. Вывучылася на медсястру. У раённай бальніцы працавала. І так ўмела рабіць уколы, што й не пачуеш, калі ўкалола.

Калі і замуж выйшла Алесья і нарадзіла дзіця, бацькоў праведвала. А як здарылася гора — нечакана памёр, учадзеўшы, бацька і паралюш ударыў па маці, усе клопаты пра хворую і яе гаспадарку ўзяла на свае кволяы рукі і плечы, папрасіўшы сваякроху, каб даглядала дзіця.

На Алесіных руках, як на анельскіх крылах, і памірала маці ў слязах невымоўнай апошняй радасці ўсведамлення таго, што зямное жыццё застаецца ўпрыгожваць яе Алесья.

Так у дзядзькі на лецішчы нечакана знайшлося імя маладой яблыньцы, над жыццём якой ён некалі быў замахнуўся, — назваў яе чалавечым імем Алесья.

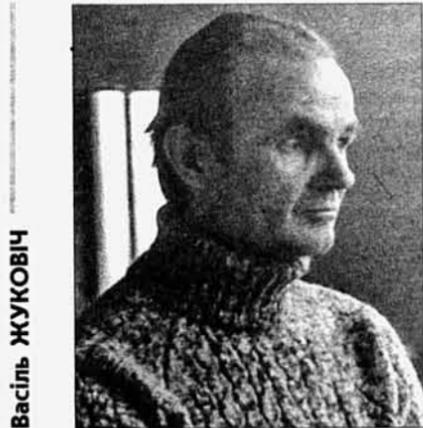
Паштоўка

Аднапавярховы двухкватэрны дамок, дзе жыла адзіная Алесева ўжо замужняя сястра, туліўся пры больш масіўных будынках у старым квартале, амаль побач з інстытутам, куды Алесья паступіў вучыцца, і непадалёк інтэрната, у якім пасяліўся. І штодня ў вольны ад працы сястры і швагра час ён наведваў іх. Толькі калі трапіў у магічны палон прозы Эрнеста Хэмінгуэя (а юны кніжнік наважыўся за верасень прачытаць усіх нобелеўскіх лаўрэатаў), ён, як сп'яналы, не мог адразу пасля чытання запоем далічыцца, тры ці чатыры дні запар абмінаў сціпую будыніну, у якой жыла сястра. Затое калі ізноў завітаў да яе, тая ўзрадавалася, як ніколі дагэтуль.

— О як добра, браціку, што ўспомніў нас! — сакатала яна, да размовы адразу падключыўся швагер:

— Мы ўжэ намерыліся цябе шукаць у тваім вобшчам жыцці (гэтак па-свойму ён называў інтэрнат).

Сястра з мужам збіралася да ягоных банькоў у сяло на два тыдні капаць бульбу і, каб менш хвалявацца за кватэру,

Васіль ЖУКОВІЧ

папрасіла брата, каб у ёй пажыў, дала запасны ключ.

Па-свойму унікальная кватэра з пачным абагрэвам, з агульнымі гэтак званым санвузлом, тытанам і ваннаю, страшна далёкая ад камфорту, спадабалася Алесью. Не таму, што пасля вясковай хаты, дзе ён вырас, яна была ў чымсьці больш зручнаю, а таму што ў гэтай кватэры з высокаю столлю лёгка, як і ў бацькоўскай хаце, дыхалася, і яна абяцала цішыню, як абяцаў яе і ўвесь гэты з тоўстымі цаглянымі сценамі дамок наводшыбе глухаватага двара дый спакойны рытм жыцця ў старым квартале горада. А даражыў юнак цішынёй па адной прычыне: самазабыўна захапляўся кнігамі. Яны даўно сталіся яго рэлігіяй, з імі ў руках ён шукаў цішыню ўсюды, дзе б ні апынуўся, — і ў чыталках, і ў інстытуцкіх аўдыторыях, і ў гарадскім парку. Вось і цяпер ён не сумняваўся, што, заняўшы на пару тыдняў кватэру сястры, разам з асобным жыллём, завалодае неацэнным скарбам цішыні, уяўляў, як вольнымі вечарамі, умасціўшыся на ложку, будзе пры ўтульным святле таршэра дапазна ўпывацца ўсё новымі раманамі.

II

Пасля інстытута, сталюкі і гастронама Алесь першы раз вярнуўся не ў свой шумны інтэрнат, не ў кампанію аднакурснікаў — ён шыбаваў, як да прыстані параход, да аднапавярховага дамка, да кватэры, ключ ад якой ляжаў у кішэні пінжака. Стаяў цёплы верасень, і хлопец фарсіў у новым касцюме. У руках ён нёс тоўсты, набыты кнігамі партфель і сумачку з хлебам, лівернай каўбасою, камсой і кефірам — чым не апетытная вячэра дый сняданак?

Алесь ведаў: па суседстве з яго сястрою жыве развядзенка Галя, пухлая чорнавалосая жанчына гадоў сарака пяці. Цяпер, калі ён адмыкаў знаёмыя дзверы, у суседнюю кватэру прашмыгнулі дзве бландзінкі, здалосся, абедзве перафарбаваныя, адна даволі цыбатая, з амаль мужчынскім тварам, другая — прыгожая. Значыць, цётка Галя дома", — падумаў хлопец, ужо зачыняючы за сабою дзверы.

З парога, як і ў бацькоўскім доме, пачыналася кухня. Тут ён уладкаваў прадукты, пераапрацуўся ў спартыўны касцюм. Паліць грубку, паліваць вазоны яшчэ не было патрэбы, і ён з партфелем прайшоў у пакой, усеўся ў крэсла пры акне і ўбачыў, як тыя самыя бландзінкі, якіх, адмыкаючы дзверы, заўважыў у агульным калідорчыку, цяпер вялі ў дамок двух афіцэраў, прыгожая ішла, узяўшыся з кавалерам за руку, цыбатая — абняўшы свайго рукою за талію.

Праз сцены сестрыной і суседчынай кватэр даносіліся гукі музыкі, пасля — звонкія дзявочыя ды басавітыя мужчынскія галасы, затым раз-пораз рыпелі дзверы суседняй кватэры, шчоўкаў, нібы страляў, іх замок, ляпалі дзверы агульнай прыбіральні. Суцэльная какафонія музыкі, стукаў, рыпу, галасоў парушала душэўны камфорт юнака-кніжніка, не давала яму засяродзіцца.

Увечары, пры святле ліхтароў, вясёлая кампанія высыпала на вуліцу. Сп'яналыя, яны гушчаліся ў двары на арэлях,

гучна гаманілі, смяяліся. Пасля кудысьці сышлі, зноў з'явіліся, гулялі да позняе ночы.

Праз дзень карціна паўтарылася: бландзінкі вялі да Галі новых кавалераў. "Прытон", — падумаў Алесь. Назаўтра ён даведаўся, што ў Галі жыве кватэрантка, бялая Люся, з якой сябруе другая бландзінка, Цыбатая — такой мянушкаю ахрысціў яе Алесь. Яму адкрылася схема, па якой дзейнічалі жывыя плячкі. Модна апранутыя, аздобленыя памадаю, пудраю, яны хадзілі на чыгуначны вакзал у "разведку" і там бралі "языкоў", вядома, з ліку савецкіх афіцэраў, што вярталіся з-за мяжы ў Саюз на адпачынак. Далей спрацоўвала Галіна кухня. Схема, здавалася б, простая, нават прымітыўная, але яна міжволі ўразіла студэнта-кніжніка не менш, чым якая-небудзь аповесць. Ён, праўда, не задумваўся над рухавіком і вынікамі дзеяння маленькай дамскай групоўкі; пра жаночы разлік, пра ўзаемныя інтарэсы бакоў...

Алесь яшчэ не сустракаў слова "секс". Толькі сніліся яму па начах дзяўчаты. Яшчэ й калі ў школе вучыўся, сніліся. Для яго найвялікшай таямніцаю было тое, што адбываецца ў шлюбную ноч паміж жаніхом і нявестаю. У сястры запытацца, вядома ж, не мог, у каго чужога — тым больш: сорамна! Ведаў хлопец і пра пазашлюбныя сувязі. Калі вучыўся ў дзевятым класе, пачуў, што дзесьцікласніцу Валю Кананчук дырэктар школы, зубрападобны Белавец, зрабіў жанчынаю, менавіта гэтак пра іх і казалі. Аднаго разу, калі Алесь пад вечар пайшоў да калгаснае сцірты па салому, нечакана там сустрэў яе: саломы ёй спатрэбілася таксама. Валя выглядала, як пышная і здобная булчачка. Праўда, яму здавалася губатаю, апроч таго, крыху картавіла. Але будзь яна й сапраўднай прыгажуняю, Алесь яе не мог бы паказаць ужо таму, што стала дырэктаравай, — ён жа хацеў каханая сапраўднага, чыстага, а без пачуцця святога палюбіцца, як казалі на сяле, не мог.

Алесь і цяпер, калі стаў студэнтам, нават не прыходзіла ў галаву, што ён можа запрасіць у госці самую прыгожую аднакурсніцу Марылю, дзяўчыну з доўгай пышнаю касою. Хоць бы пацікавіўся, што скажа на запрашэнне, ды і на тое не ставала смеласці. Між тым прага дзявочага цела і пазнання таямніцы дасягала ў ім апагею.

Тое, што ён убачыў тут, у старым квартале горада і што ў яго свядомасці атаясамлівалася з прытонам, было для яго стыхіай дзікаю і няўцямнаю.

III

Аднойчы сякі-такі афіцэрык перапаў і гаспадыні суседняй кватэры. Алесь пра тое не ведаў, але здагадаўся ўвечары, калі яна, цётка Галя, ззяючы, як вышараваная каструля, папрасіла яго, каб пусціў да сябе нанач чатырох чалавек, гасцей, як яна сказала. Алесь не хацеў адмовіць суседцы ў адзінай просьбе амаль за два тыдні суседства. Тым болей, што і пакой і кухня сестрыной кватэры былі ўдвая большыя, чым у яе, прытым на кухні стаяла як бы лішняя — для прыездных — канапа.

Начнымі гасцямі аказаліся Люся з капітанам і Цыбатая з маёрам. Пасцялілі сабе на падлозе, побач з Алесевым ложкам. Алесь перайшоў спаць на канапу, а ім аддаў увесь пакой. Перад сном госці доўга выпівалі і закусвалі. Запрасілі і яго. Ён выпіў адзін кілішак і пажыў начной кам-

пані добрай ночы. А ўначы да Алесь прыходзіла Цыбатая, і ці то з сімпатыі да яго, ці то з удзячнасці за начлег, а мо і з галадухі (мусіць, маёр перабраў спіртнога дый адрозу "адключыўся") яна залезла пад халасцяцкую коўдрачку, прыціснулася пышнымі грудзьмі да хлопца, спрактыкавана-азартна рассунула кагенам яго санлівыя ногі і паклала між імі сваё ўзбуджальнае сцягно, не паспеў ён і ўцяміць: гэта сон ці ява? Спакуса аказалася нечаканая, ап'яняльна моцная. Да радасці было так блізка, ды Алесь невагадным намаганнем волі перабароў страснае жаданне разрадкі, — боязь магчымай заразы, а яшчэ памяць уражлівага і гідлівага юнака аб тым, што ў Цыбатай на твары прыкметныя сляды ад фурункулаў (ён гэта ўвечары заўважыў пры святле), стрымалі яго: хоць і было цёмна, цалавацца з ёю не мог, а між тым меркаваў, што без пацалункаў — вусны ў вусны — немагчыма дасягнуць асалоды. Распусніца адчула яго антыпатыю, але не пакрыўдзілася. "Сні, лапушок", — неяк нават ласкава сказала яна, пакідаючы канапу.

Праз дзень вярнулася з мужам Алесева сястра.

IV

Шоў час. Алесь працягваў наведваць сястру, і амаль кожны раз ён аказваўся сведкам вясёлых гуляняў у суседняй кватэры. Тут яго здзівіла раз цікавая навіна: адзін афіцэр, затрымаўшыся ў Люсі не на адну ноч, як безліч папярэдніх залётных носьбітаў афіцэрскіх зорак, неўзабаве ўпісаў яе імя ў свой пашпарт, хутка і павёз з сабою — некуды на Украіну.

Міні-прытон распаўся ўраз, бо і да гаспадыні прыбіўся адзін дзівак, праўда, не вайсковец, а цывільны. Тут ён, як кажуць матросы, кінуў якар. Нарэшце, у дамку, куды Алесь усё часцей заглядаў, запанавала цішыня.

Былую Галіну кватэрантку Люсю і яе сяброўку Алесь не ўспамінаў — не было нагоды. Але аднойчы, калі пасля лекцыі завітаў да сястры, на маснічыне ў калідорчыку ўбачыў паштоўку. Ён падняў, думаючы, што яна адрасаваная сястры ці швагру. Аказалася, Люся скардзілася Галі на свайго мужа: "Ён, Галічка, не такі, пра якіх марылі мы". Алесь цэлы дзень быў пад моцным уражаннем: аказваецца, і блудніцы здольныя марыць пра ідэальных мужоў. Нічога падобнага юны кніжнік не вычытаў яшчэ ні ў адным рамане.

13—16 верасня 2000 г.
Віліна, Бахчысарайскі раён

Ад Ніццы да Мінска і Віцебска

шагалаўскі

міжнародны агляд

2002

Пакроўскай прайшло традыцыйнае тэатралізаванае свята "У гасцях у Марка і Бэлы". Змястоўнымі, як відавочцы кажуць, атрымаліся ў Віцебску і чарговія Міжнародныя Шагалаўскія чытанні. Дарэчы, менавіта правядзенне з пачатку 90-х гадоў афіцыйных імпрэз, прысвечаных асобе і творчасці сусветна зранага віцябляніна, падрыхтавала глебу для з'яўлення "Шагалаўскага міжнароднага штогодніка", першы выпуск якога летась пабачыў свет.

Што ўяўляе сабой новае выданне? Пад рэдакцыяй вядомага віцебскага журналіста і краязнаўцы А.Падліпскага склаўся унікальны зборнік пазнаваўчых матэрыялаў, зварстаных па рубрыках "Даследаванні", "Мемуары", "Архіў", "Шагалаўскія адрасы", "Ref-go", "Тэатр", "Кніжныя навінкі", "Хроніка падзей" ды інш. Аўтары навукова-папулярных артыкулаў — гісторыкі, журналісты, педагогі, мастацтвазнаўцы, літаратары, краязнаўцы, калекцыянеры. Віцябляне і мінчукі, жыхары Германіі, ЗША, Ізраіля, Расіі.

Ажыццёўлена новае выданне тыражом 500 асобнікаў пад грыфам Віцебскага краязнаўчага фонду імя А.Сапунова. Генеральны спонсар штогодніка — І.Райхельсон (ЗША). У ім з цікавасцю чытаецца кожная старонка. Тут і апавед К.Меера пра вітражы сабора св. Стэфана ў Майнцы. І асэнсаванне Я.Шунайкам жывых

повязяў шагалаўскай творчасці з беларускімі народнымі тэкстальнымі традыцыямі, да якіх мастак быў спрычынены з маленства ("Народжаны ў кашулі

лаўскіх работ. І салідны навуковы нарыс У.Мальцава "Марк Шагал — мастак тэатра" (1918-22 гг., Віцебск — Масква)...

ніцтва кампаніі "Пежо" і унітарнага прадпрыемства "Дарыда". Наведнікі выстаўкі атрымалі магчымасць паглядзець без малога чатыры дзесяці работ: эскізы

дэкарацыі, роспісаў, касцюмаў для Яўрэйскага камернага тэатра і аналагічную падрыхтоўчую працу да сцэнаграфічнага афармлення балетных спектакляў «Жар-пташка» на музыку І.Стравінскага і «Дафніс ды Хлоя» на музыку М.Равеля.

У Мінску выстаўка — да 12 верасня. Затым яе прыме Музей Марка Шагала ў Віцебску, дзе экспазіцыя працягнецца да 17 кастрычніка. Цікава, што дзень нараджэння мастака, паводле традыцыі, адзначаўся і ў павойнай роднай для яго Ніццы. Але ўнучка М.Меер-Грабер, чья абавязковая прысутнасць на такіх урачыстасцях — рэч сама па сабе зразумелая, аддала перавагу чарговай вандроўцы на Беларусь. Віцебскія дзедавы гены?..

С.БЕРАСЦЕНЬ

Хто ж не памятае, што сакральнай ліпенскай ноччу беларусы адзначаюць спаконвечнае і самабытнае народнае свята — Купалле! Час гэтага незвычайнага свята — каларытны і рытуальны, ахінуты паданнямі ды легендамі, артыстычны і загадкавы. Міжволі задумаешся: відаць, невыпадкава падарыў ён свету асоб сапраўды выбітных, адзінкавых і заўважных нават у пантэоне адметных творчых постацяў.

Акурат сёмага ліпеня нарадзіўся геній нашага народа, пясняр Беларусі Янка Купала.

Яшчэ — Густаў Малер, геніяльны аўстрыйскі музыкант, адзін з апошніх, можна сказаць, класічных кампазітараў-романтыкаў, чья творчасць вянчала пэўны напрамак і пэўную эпоху ў акадэмічным музычным мастацтве.

І знакаміты наш зямляк, мастак Марк Шагал нарадзіўся таксама ў гэты дзень. Сёлета на яго роднай віцебскай вуліцы

з набіўным арнамантам"). Тут і гіпотэзы Г.Запартыкі ды Н.Усавай з нагоды знойдзенага ў архіве шагалаўскага аўтографа — ліста да мастака Ю.Пэна. І даследаванне Л.Навівайкай "чорнай" серыі ваенных малюнкаў. Тут і расказана А.Падліпскім гісторыя з'яўлення беларускіх паштова марак з выявамі шага-

Дарэчы, выстаўка "Марк Шагал і сцэна" працуе цяпер у Мінску, у Нацыянальным мастацкім музеі краіны. Унікальная экспазіцыя, складзеная са збораў унучак мастака, наладжана адной з іх — М.Меер-Грабер, Міністэрствам культуры РБ і самім музеем пры фінансавай падтрымцы пасольства Францыі, прадстаў-

вязку і адказнасць перад уласным сумленнем.

А героі гэтай вострасюжэтай ваенна-патрыятычнай драмы — супрацоўнікі міліцыі, якія поруч з ваіскаўцамі абараняюць Беларусь ад нямецкіх агрэсараў, а потым змагаюцца з бандытамі на яе вызваленых тэрыторыях. У цэнтры кінаапаведу — сям'я Купрэвічаў, бацькоў ды трох сыноў. Зняліся ў новым фільме Віталь Ходзін, Валянцін Кляменцеў, Альбінас Келерыс, Валерыя Арланава, Святлана Кажамякіна, Наталля Вінцілава.

"Вам заданне"

Мажліва, ужо ў жніўні-верасні "Беларусьфільм" выпусціць новую работу — "Вам заданне". Яна знята паводле сцэнарыя Мікалая Чаргінца і Алены Калюновай рэжысёрам Юрыем Бяржыцкім.

Дзеянне фільма разгортваецца на тэрыторыі Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны. Ёсць тут і "мірныя" кадры: выселле аднаго з герояў, якое адбываецца 21-га чэрвеня сорак першага, і эпізод на вакзале ва ўжо вызваленым ад фашысцкай навалы правінцыйным беларускім горадзе.

Як сказаў падчас адной нядаўняй сустрэчы з журналістамі галоўны рэдактар студыі "Беларусьфільм" Георгій Марчук, нашы кінематографісты, ствараючы карціны пра вайну, ідуць двума шля-

хамі: або праз глабальнае эпічнае палатно паказаць лёс асобнага чалавека, або праз камерны сюжэт раскрыць лёс Айчыны. У

с т у ж ц ы "Вам заданне" эпічны ахоп падзей не замінае аўтарам прасачыць лёс кожнага героя, раскрыць іх пачуцці, паказаць іх рысы характару, іх адданасць патрыятычнаму аба-

С.ВЕТКА
НА ЗДЫМКАХ: эпізоды новага фільма.
Фота А.Дзмітрыева

Шануйма класікаў!

Нядаўна шэраг новых назваў вуліц, перайменаваных у гонар гістарычных асоб, знаных дзеячаў беларускай культуры і мастацтва, з'явіўся ў нашай сталіцы пасля далучэння да яе некаторых тэрыторый Мінскага раёна і ў сувязі з уладкаваннем ускраін. Але ёсць такі факт і ў самым цэнтры горада: бульвар імя Луначарскага перайменаваны ў бульвар Мулявіна. Гэта маляўнічы куток за будынкам Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у сценах якой адбывалася калісьці станаўленне ансамбля «Песняры». У перспектыве тут плануецца таксама ўзвядзенне помніка Уладзіміру Мулявіну. Аднак мастацтва слыннага калектыву, як і ўласная музычная творчасць яго заснавальніка і лідэра, безумоўна, застаецца лепшым помнікам гэтаму талентаваму чалавеку.

Урад нашай краіны прыняў пастанову аб увекавечванні памяці пра класіка айчыннага музычнага мастацтва, кампазітара, народнага артыста Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР прафесара Анатоля Багатырова. У адпаведнасці з гэтым афіцыйным рашэн-

нем у Мінску будзе ўстаноўлены надмагільны помнік Багатырову і мемарыяльны знак на доме, дзе ён доўгі час жыў. З першага студзеня наступнага года для выдатных студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі засноўваецца стыпендыя імя Анатоля Багатырова. А ў цудоўным горадзе Віцебску, дзе нарадзіўся званы кампазітар і педагог, адна з вуліц атрымае яго імя.

Што і казаць, імя гэтае — сапраўды знакавае для нашай культуры. Анатоль Васільевіч Багатыроў пра жыў роўна 90 гадоў і летась, толькі-толькі паспеўшы адзначыць гэты шануюны юбілей, завяршыў свой доўгі зямны шлях. Пра яго выбітную, багатую творчую асобу не трэба складаць легенды. Само жыццё Багатырова было, як легенда: доўгае, прыгожае, духоўна змястоўнае, багатае на шматлікія падзеі. У гісторыі беларускай музычнай культуры ён і застаецца легендарнай асобай, заснавальнікам сучаснай, сапраўды класічнай айчычнай кампазітарскай школы, які выхаваў не адно творчае пакаленне. Ён быў захавальнікам лепшых традыцый класічнага мастацтва і ва ўласных творах.

Я.КАРЛІМА

Будзем лепшае глядзець!

Яфрэмава "Дунечка", прысвечаным памяці артыста Мікалая Яроменкі-малодшага. Паказ у Мінску стужак іншых кінастудый часткова пацверджаны, часткова абмяркоўваецца, прынамсі, з удзелам замежных пасольстваў. Фэстывальны экран чакае такіх мастацкіх карцін, як "Словы і музыка", "Багіня", "Кіроўца для Веры" (Расія), "Галавой аб сценку" (Германія), "Танцуючы ў пыле" (Іран), "Блаславі маю турму" (Румынія), "Бунт свінні" (Эстонія), "Ноч светлая" (Украіна), "Калі прыходзіць патрэбны чалавек" (Швейцарыя) ды інш. На дзіцячы "Лістападзік" патрапяць прадукцыя кітайскай кінавытворчасці, французская анімацыя...

Незалежна ад карэктываў (а яны, безумоўна, яшчэ будуць) праграму складуць пераважна стужкі-прызыры міжнародных кінафорумаў. Сярод замоўленых — работы В.Тадароўскага, В.Агароднікава, С.Салаўёва, Р.Літвінавай, Р.Балаяна; сенсацыя года "Свае" расіяніна Дзмітрыя Месхіева; кінадэбют "Шыза" (Казахстан); пазаконкурсная прэзентацыя дакументальнай амерыканскай стужкі "Чарнобыльскае сэрца", ганараванай "Оскарам"...

Яшчэ не восень, а нагадаў пра сябе... "Лістапад". Мінскі міжнародны кінафорум абяцае разнастайную змястоўную праграму, з праектам якой пазнаёмілі сталічных журналістаў дырэктар фестывалю Валянціна Сцяпанавіч і яго прэзідэнт Расціслаў Янкоўскі.

"Карціны, ужо адабраныя для паказу на "Лістападзе", адна за адну лепшая, і найлепшае ўражанне сярод іх робяць рэжысёрскія дэбюты, — зазначыў народны артыст СССР Р.Янкоўскі. — Мне вельмі хочацца, каб беларусы глядзелі самае лепшае, што ёсць сёння ў кіно..." Лепшае з лепшага вызначыць міжнароднае журы, персаналь-

ны склад якога і кандыдатура старшыні ўдакладняюцца.

С.Б. Са здымачнай пляцоўкі фільма "Дунечка". Фота А.Дзмітрыева

У жніўні споўнілася 67 гадоў Зміцеру БЯСПАЛАМУ, аўтару зборнікаў гумарыстычных апавяданняў "Сякера пад лаваю", "Ад варот паварот", зборніка "Беларускія народныя жарты" і шэрагу кніг для дзяцей.

70 гадоў павінна было споўніцца Міхасю ПАРАХНЕВІЧУ, які выдаў кнігі прозы "Грыбны дождж", "Зара-зараніца", "Абцяганне",

"Маё і тваё маленства", "Чаромхавы ранні цвет", "Белья цені бяроз", зборнік вершаў "Жыццё", творы для дзяцей і інш.

У жніўні споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння Васіля БУРНОСАВА, аўтара літаратурна-крытычных артыкулаў па творчасці Янкі Купалы, Якуба Коласа, Міхася Лынькова, Аркадзя Куляшова і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Пераклады

ЭСЭ

Александра БАРЫКА

У палёце з Леанарда да Вінчы

Перанясіся думкамі ў Імалу 1502 года, калі там позняя восень, ужо амаль зіма. І нічога, што там паўсюль вайскоўцы і жахлівы беспарадак, учынены Чэзарам Борджам, якому ў галаву прыйшло гвалтам захапіць Эмілію-Раманню, а можа, нават і Фларэнцыю. Важна іншае: калі б прайшоўся па гэтым горадзе, дык, пры пэўным збегу акалічнасцяў, магло здарыцца надзвычайнае — ты б сустрэў і Леанарда да Вінчы, і Нікало Макіявелі. У той час ты, бадай, не прасіў бы ў іх аўтографу, але, тым не менш, убачыў бы такіх славуных асоб і меў бы заўсёды што расказаць.

Тады там знаходзіліся абодва: Макіявелі служыў паслом Фларэнцыі (як дзеля таго, каб шпіёнства, часткова, так і дзеля таго, каб уміласцівіць Борджу), а Леанарда быў "самым выдатным і самым любімым прыдворным архітэктарам і галоўным інжынерам" вышэйназванага Борджа, — карацей кажучы, яны апынуліся па розныя бакі. Адзін складаў і дасылаў падрабязныя, трывожныя данясенні, другі займаўся канструяваннем баявых машын і падобнага кшталту прыстасаванняў. Яны бралі ўдзел у адной і той жа бітве, але на розных узроўнях. На жаль, мы не маем ніякіх надзейных падстаў сцвярджаць, што шляхі іхнія — хоць адзін раз, выпадкова нават — перасякаліся.

Звестак пра Макіявелі ў мяне больш няма, а вось пра Леанарда — ёсць.

Мне вядома, напрыклад, што недзе паміж выкананнем праектаў пад'ёмнага крана і кулямёта ён захапіўся такой, куды менш значнай справай, як складанне плана Імалы. Да таго часу Леанарда падпарадкоўваўся рацыянальным задачам. Ды не быў бы ён Леанардам да Вінчы, каб не намерыўся стварыць вось што: дакладны план горада як выгляд зверху, зафіксаваны пад абсалютна прамым вуглом да паверхні зямлі — нібыта сучасны фотаздымак з самалёта. Пра самалёт ён тады яшчэ не думаў, пра фатаграфію — тым больш. Аднак, выходзіць, глядзеў-такі з вышыні палёту, і як бы фатаграфіаваў адтуль. Думкамі ён быў ужо там.

Цяпер намалюваны Леанардам да Вінчы план Імалы захоўваецца ў Віндзарскіх фондах, якія належаць

англійскай каралеве. На пачатку студзеня 1995 года план гэты можна было ўбачыць у Імале, куды яго прывезлі разам з іншымі леанардаўскімі рэліквіямі. Адзін чытач з Імалы прыслаў мне яго... Яго рэпрадукцыю ў каталогу выставы.

Каталог жа ў мяне разгарнуўся якраз на той старонцы, а дакладней — на развароце, дзе змяшчаўся каляровы план незвычайнай прыгажосці. Няма дакладных звестак пра тое, як канкрэтна ён выконваўся. Уражвае адна з найбольш абгрунтаваных гіпотэз: Леанарда абышоў увесь горад, лічычы крокі і вымяраючы вуглы, а потым свае разлікі пераўтварыў у незвычайную візію — тое, што мог убачыць арол, які лунаў над горадам.

Уяўляю сабе, як Леанарда ходзіць уздоўж сцен, пераскоквае лужыны і кучы конскага памёту, не падымаючы галавы, увесь час падлічваючы крокі. Потым запісвае лічбы і пераходзіць да наступнага квартала (напэўна, людзі навакол думалі: "Во, глядзі — вар'ят!"). І нарэшце ў сваёй майстэрні Леанарда завяршае тытанічную працу па перадачы звышнатуральнай дакладнасці: чарнілам і фарбамі пераносіць на паперу адлюстраванне паводле разлікаў, магчымых толькі пры поглядзе з самалёта альбо вачыма самога Бога. Я не перастаю думаць, як было б сапраўды цудоўна і выратавальна, каб навучыцца ствараць падобныя планы не толькі гарадоў, як у дадзеным выпадку — Імалы, а чалавечага жыцця: вымяраць крок за крокам тое, што здараецца з табою, а потым здолець узняцца і паглядзець на гэта зверху; умець лічыць імгненні, але адчуваць гады;

Пераклад з італьянскай мовы Уладзіміра ЧАРОТЫ

Фота А. Лычаўкі

20 лістапада ў Палацы Рэспублікі мае адбыцца ўрачыстае адкрыццё гэтага папулярнага свята кінамастацтва, праз шэсць дзён — закрыццё. Свята святам, а конкурснаму журы давадзецца напружана папрацаваць, за даволі кароткі час праглядзець і ацаніць новыя работы майстроў і дэбютантаў з Арменіі, Балгарыі, Германіі, ЗША,

Ірана, Італіі, Казахстана, Кітая, Польшчы, краін Прыбалтыкі, Расіі, Румыніі, Сербіі, Турцыі, Украіны, Францыі, Швейцарыі, Японіі...

Беларусь будзе прадстаўлена фільмам рэжысёра Аляксандра

Цырк, у цяперашнім разуменні гэтага слова, быў заснаваны англійскім наезнікам Філіпам Астэлеем. У красавіку 1782 года ён набыў вялізны ўчастак зямлі каля прадмесця Тампль і стварыў там вялікі амфітэатр, дзе дэманстраваліся цікавыя нумары, чым выклікаў захапленне публікі.

Новы праект Беларускага дзяржаўнага цырка "Прысвячэнне" ("ЛіМ" пісаў у нумары за 23 ліпе-

Сёння трукі, якія выконваюць акрабаты на манежы Белдзяржцырка, звязаны з захаваннем раўнавагі. Таму ў сваіх нечаканых скачках выканаўца нумара "Акрабаты на шастах" Аляксандр Сцепанкевіч дэманстраваў такі спрыт, што здзіўленне глядачоў адразу ж пераходзіла ў захапленне. Адзначу, што пераможца міжнародных конкурсаў Аляксандр Сцепанкевіч займаецца гімнастыкай з шасці гадоў. Скончыў Мінскае вучылішча алімпійскіх рэзерваў. Пасля захаплення акрабатыкай пачаў працаваць у цырку (з 2001 г.), дзе і сустрэў Яўгена Курбатава, з якім уражае публіку і па сёння..

Наогул, праца цыркавых артыстаў ва ўмовах вандраўнага жыцця (гастролі часам працягваюцца да чатырох месяцаў) і неўладкаваным быццём — падзвіг

І здзіўленне глядачоў пераходзіць у захапленне

ня) праходзіў у XXI стагоддзі. Аднак захапленне глядачоў, мяркую, было не меншым, чым у часы Астэлея. Так, артысты вышэйшай школы акрабатыкі пад кіраўніцтвам Яўгена Курбатава прадэманстравалі на манежы і моц, і фізічную прыгажосць. Але пачну пра ўсё па парадку...

Перш чым казаць пра акрабатыку, адзначу, што яшчэ ў першай палове XIX ст., у адрозненне ад астатніх жанраў цыркавага мастацтва, яна развівалася акрамя звычайных і ў вандраўных цырках.

Ва ўсе часы рэпертуар акрабата складаўся з акрабатычных скачкоў, самых рознахарактарных па лініі ўзлёту, кружэння і коўзаня цела ў паветры і вяртаня яго на кропку апоры. Тут і разнастайныя пярэднія і заднія сальта, піруэты і паўпіруэты, флік-флякі, курбеты, твісты... Уяўляецца сабе складанасць такіх вышпленняў?

людзей, якія фанатычна аддадзены любімай справе.

Як на маю думку, дык Аляксандр побач з іншымі артыстамі праекта, якіх таксама можна пабачыць пад купалам Белдзяржцырка — самы пластычны акрабат. Хаця і ўсе астатнія — проста цуд! Нагадаю, што артысты акрабатычнага нумара выконваюць трукі без страхоўкі. "У чым сакрэт?" — задумаецца вы. На гэтае пытанне я папрасіла адказаць самаго Аляксандра Сцепанкевіча. "Падчас выканання трукаў я заўсёды адказваю за сваю працу, адпаведна мае партнёры адказваю за сваю, і так мы працуем як адно цэлае. Я дакладна ведаю, што калегі заўсёды зловяць мяне, — дзеліцца ўражаннямі Аляксандр Сцепанкевіч. — Разумею, самы складаны трук... апошні. У гэты момант мне патрэбны апладыменты залы, паколькі глядач дае зарад энергіі. А калі апладыментаў няма, шчыра

кажучы, непрыемна і цяжка выступаць". Сапраўды, энергетыка залы стварае цуд, і ўдзячныя артысты прыкладаюць усе намаганні: лепей, яшчэ лепей... Рэакцыя публікі — авацыі, крыкі захаплення — мае неверагоднае значэнне. Яны не толькі падбадзёрваюць артыстаў, але і дапамагаюць змагацца з хваляваннем. Хваляванне, як давялося мне высветліць, суправаджае артыстаў заўжды і не залежыць у першы ці соты раз ты выходзіш на манеж. "Шчыра кажучы, вельмі складана з эмацыйнага пункту гледжання выконваць трук на вачах шматлікай публікі. Але я ганю дрэнныя думкі ад сябе і проста раствараюся ў працы. Можна, таму ўсё і атрымліваецца добра", — падкрэсліў Аляксандр Сцепанкевіч. Паводле яго слоў, акрабат павінен дэманстраваць на манежы адвагу, фізічную прыгажосць і сабранасць. "Без апошняй якасці немагчыма рэалізаваць сябе як артыста", — перакананы ён.

Сапраўды, талент цыркавых артыстаў шматгранны, спалучае смеласць, раскаванасць і рызык. Нельга забывацца на тое, што манеж — нестандартнае месца, якое мае сваю аўру. І "вытрымаць" яе дадзена не кожнаму. Толькі артыст ведае, на колькі цяжка працаваць, калі на цябе глядзяць з усіх бакоў, як кажучы, поглядамі ціснучы на-

ват у патыліцу. "Я адчуў на сабе, што значыць пераадоленне мякы, за якой манежы. І паверце, пацуцце перамогі нельга ні з чым параўнаць", — адзначае суразмоўца Сцепанкевіч.

Падчас прагляду той жа праграмы "Прысвячэнне" можна заўважыць: тэхніка акрабатычных трукаў адпрацаваная да дробязяў. Вядома ж, рэпетыцыі адймаюць шмат часу і сілаў. "Працаваць над сабой варта штодзённа не толькі для таго, каб падтрымліваць фізічную форму, а каб было лягчэй выступаць на манежы і зноў і зноў заваёўваюць глядачоў", — прызнаецца артыст.

Варта адзначыць, што ў выкананні нумара вялікую ролю адыгрывае і музычнае афармленне. Аляксандр, да прыкладу, аддае перавагу хуткай музыцы, паколькі лічыць, што яна павінна "заводзіць" не толькі яго самога і калег, але і тых, хто ў зале.

Не сакрэт, што кожны артыст запамінаецца публіцы чымсьці асаблівым, падчас гэта якая-небудзь малазначная дэталі касцюма, каляровая стужка, манера насіць галаўны ўбор, слова, поза, жэст... У Аляксандра Сцепанкевіча такой дэталлю з'яўляецца скураная павязка, якую ён завязвае на галаву. Менавіта з ёй звязаны і прымхі, якія ўласцівы ўсім артыстам, ды і кожнаму чалавеку наогул. "Напярэдадні выступлення я завязваю павязку сюды, каля сэрца", — кажа артыст, паказваючы рукой на грудзі. Дарэчы, калі шукаць узаемасувязь паміж сэрцам і верай у перамогу, адзначу, што невыпадкова сэрцам цырка лічыцца арэна. Безумоўна, удача патрэбна артыстам, па-

колькі без яе немагчыма дасягнуць поспеху.

З 1 жніўня нашы акрабаты са сваім нумарам пачалі працаваць у Егіпце. Сёння за плячыма артыста Аляксандра Сцепанкевіча Галандыя, Катар і іншыя краіны свету, а таксама... прыз прынца Манака і "Залаты клоун" Міжнароднага конкурсу ў Рыме. Застаецца толькі пажадаць, каб за гэтымі выдатнымі ўзнагародамі былі і іншыя прызы.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь
Беларуская дзяржаўная
акадэмія музыкі

АБ' ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ
на 2004 год

У АСІСТЭНТУРУ-СТАЖЫ-РОЎКУ

на бюджэтнай аснове з адрывам і без адрыву ад вытворчасці па наступных спецыяльнасцях:

Фартэпіяна
Кампазіцыя
Спева
Струнныя сымфонія інструменты

Струнныя народныя інструменты
Баян, акардэон
Дыржыраванне (аркестравае і харавое)
Камерны ансамбль (фартэпіяна, вяланчэль)

У АСПІРАНТУРУ

на бюджэтнай аснове з адрывам і без адрыву ад вытворчасці па наступных спецыяльнасцях:

17.00.02 Музычнае мастацтва
13.00.08 Тэорыя і методика пра-
фесійнай адукацыі

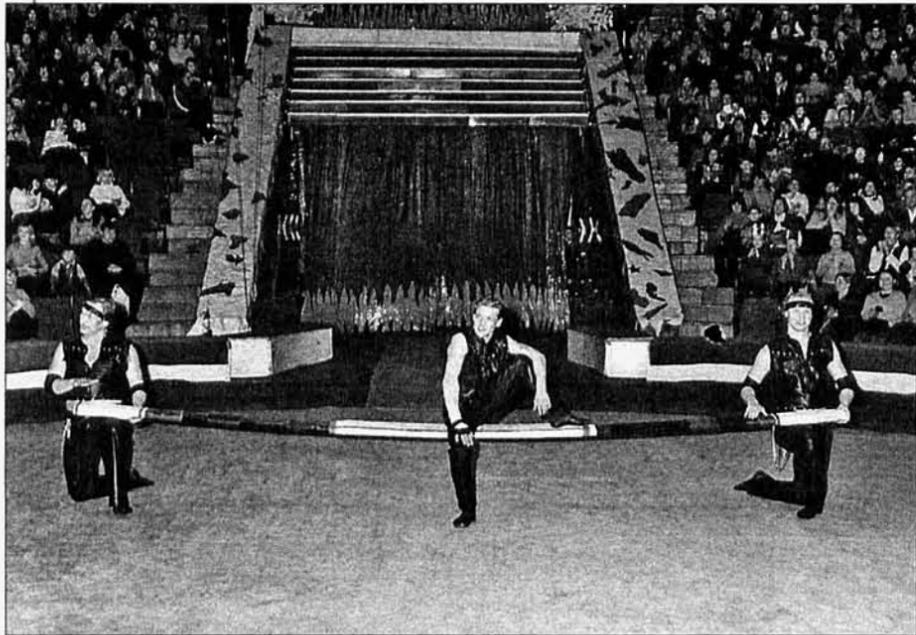
У ДАКТАРАНТУРУ

на бюджэтнай аснове з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасці
17.00.02 Музычнае мастацтва
Адначасова ажыццяўляецца прыём па ўсіх спецыяльнасцях на платнай аснове.

Прыём дакументаў праводзіцца з 6 па 22 верасня 2004 года.

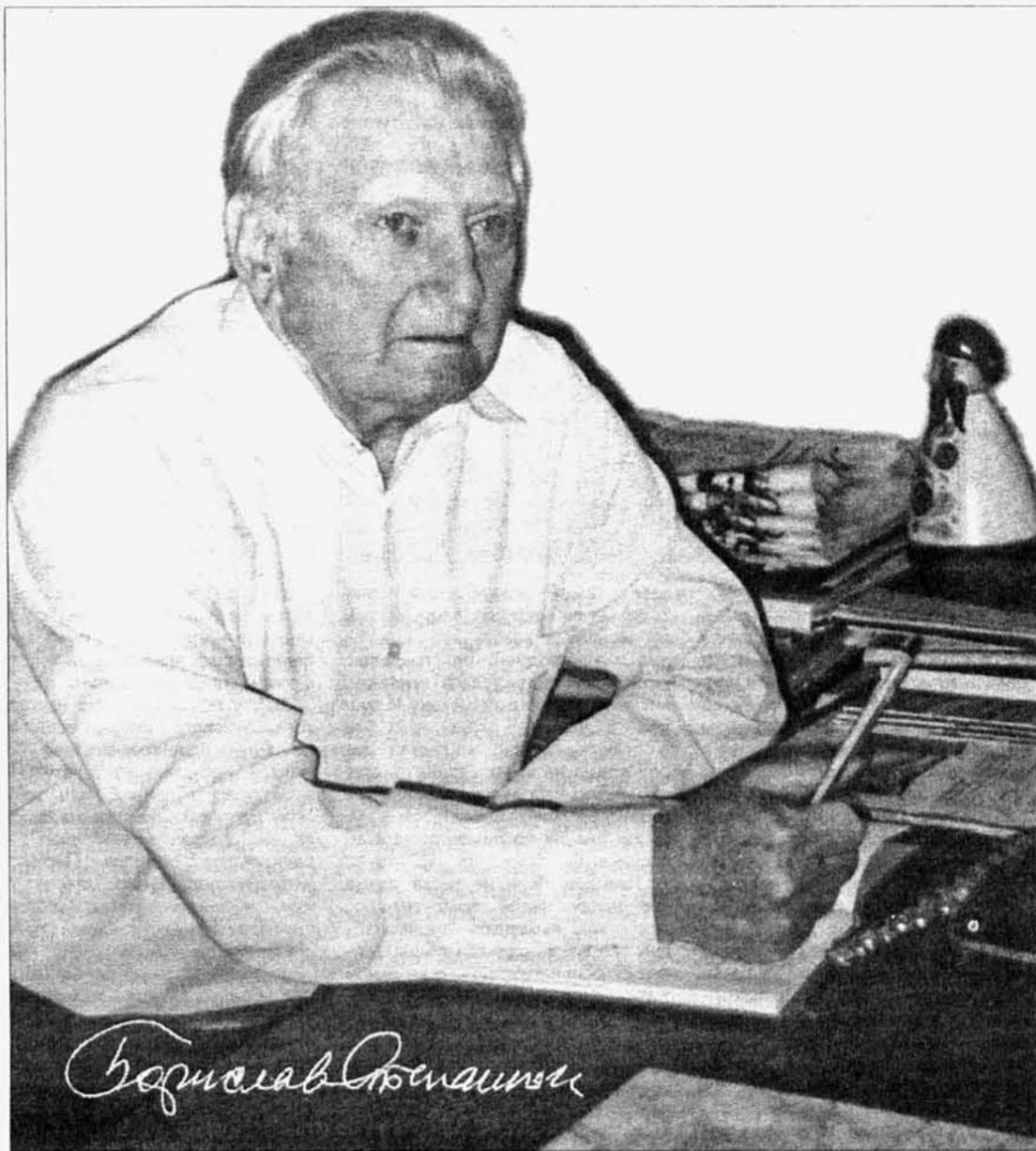
Уступныя экзамены з 4 па 26 кастрычніка 2004 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб.122, тэл.226-11-76

Барыслава Стэпанюка, заслужанага работніка культуры Украіны і Кыргызстана, творчасць якога ўганаравана літаратурнымі прэміямі П.Тычыны і У.Сасюры, беларусы ведаюць увогуле даўно і даволі нядрэнна. Яшчэ ў 1977 годзе у перакладах Р.Барадуліна, А.Бялевіча, А.Вялюгіна, К.Камейшы, К.Кірзенкі, У.Паўлава, А.Пысіна і інш. выдавецтва "Мастацкая літаратура" выпусціла ў свет кніжку гэтага вядомага ўкраінскага паэта "Матчына слова" ў прэстыжнай у той час серыі "Паэзія народаў СССР". Назва кніжкі не мела ў сабе вуалі метафарычнасці: беларускае слова, на якім загаварыў паэт, сапраўды было родным словам яго маці. Вось як пра гэта сказаў сам Стэпанюк у адным са сваіх вершаў (у перакладзе К.Кірзенкі):

З-пад Гомеля,
з надсожскіх берагоў,
дзе луг і лес
вясной прыгожыць квецень,
Дзяўчыну, найцудоўнейшую
ў свеце,
Адзін баец
са шчорсайскіх палкоў
Перанісаў
на род Стэпанюкоў;
Прывёз у блізкі,
але іншы край...
І зжыўшыся з няроднай

Барыслав Стэпанюк

(зіма 1996—1997), "Сінявокі мой ліпень" (вясна 2001) і "Любоў як хлеб надзённы" (студзень-люты 2002). Я наўмысна прыводжу даты напісання гэтых твораў, каб паказаць творчую моц сённяшняга паэта. Вядома, як нялёгка напісаць нават адзін вянок санетаў, а тут цэлых тры! Прычым, магістрал першага напісаны ў выглядзе акраверша, у якім прачытваецца назва ўсяго твора. Магчыма, гэта першы такі вянок санетаў ва ўсёй нябеднай на таленты ўкраінскай паэзіі. Значыць, не старэюць душой ветэраны-паэты, не прытупляюцца іх пёры, не змяшчаецца творчая энергія!

У кнізе "У перабегу гадоў і лёсаў", безумоўна, прыемна сустрэцца і з беларускімі матывамі. Гэта, у прыватнасці, верш "Пагоня: Перакладаючы Максіма Багдановіча" (1993) з яго актуальным сучасным перагукам:

Вже на камені
Гострої Брамы
У сусідній Литві заяскрив
Герб, як щит,
і з тими вояками,
Що із полоцьких мчали борів.
Ну а твій, заозерений краю
(Вітерець синь-імглу
розганя).
Хто твій герб до воріт
прибиває,
Білогривця спинивши, коня?

У кнігу паэт уключыў і вялікі раздзел перакладаў на ўкраінскую мову твораў розных паэтаў свету. Сярод іх — побач з расійскай і кіргізскай

Яго сінявокі ліпень

стараною,
Яна, з тугой зайсьдэды,
па-над мною
Па-свойму спеў складала:
"Баю-бай,
Спі, мой саколк родны,
засынай..."

Барыслав
СТЭПАНИУК
В ПЕРЕБИТУ ЛІТ
І ДОЛЬ

"Прыняў любоў да мілай Беларусі // Я з матчыным, як кажуць, малаком", — у гэтым паэтычным выказванні Стэпанюка няма перабольшання. Менавіта маці — і нізкі ёй наш, беларускі, паклон за гэта! — у спадчыну свайму сыну перадала не толькі васільковыя блакітныя вачэй, але і пажыццёвую любоў да блакітнавокай Беларусі, што выявілася ў ягоных творах, прысвечаных нашай краіне ("Ой, ляцелі гусі з Беларусі", "Матчына мова", "Песня Янкі Купалы" і інш.), у шматлікіх

перакладах твораў беларускіх паэтаў на ўкраінскую мову, ва ўкладанні двухтомнай анталогіі "Украінская савецкая паэзія", што выйшла ў Мінску ў 1975 годзе на беларускай мове, і г.д. І гэтая любоў не прыменшыла — наадварот, яшчэ больш узмацніла! — сыноўню адданасць Стэпанюка роднай Украіне, а таксама глыбокую павагу да далёкага Кыргызстана, дзе паэт далеч ваўся пасля цяжкага ранення і ампутацыі рукі на Волхаўскім фронце пад Ленінградам, а затым вучыўся ў Кіргізскім педінстытуце, авалодаў кіргізскай мовай, вывучаў творчасць сярэднеазіяцкіх акынаў...

Вось так і жывуць суладна ў сэрцы Барыслава Стэпанюка тры любові: да Украіны, Беларусі і Кыргызстана. Жывуць не адно дзесяцігоддзе. Жывуць, выяўляюцца ў творах, што ўвайшлі ў больш чым трыццаць яго арыгінальных паэтычных кніжак, у тым ліку і ў самую апошнюю па часе выхад — вялікую, на 400 з гакам старонак, кніжку выбраных твораў "У перабегу гадоў і лёсаў", якая (з некаторым спазненнем) выйшла да 80-годдзя паэта (нарадзіўся ён 16 ліпеня 1923 года на суседняй з Беларуссю Чарнігаўшчыне).

Радуе, што наш пабрацім і ў паважаным узросце застаецца маладым душой, верным колішнім ідэалам дэмакратыі, свабоды, братэрства, нераўнадушным да ганьбавання гістарычнай, у тым ліку ваеннай, памяці, чалавечай год-

насці. Яго ўласны "сінявокі ліпень" ("Мой сінявокі ліпень" — так называецца верш паэта, вянок санетаў, а таксама асобная кніжка выбраных твораў, што выйшла калісьці да яго пяцідзсяцігоддзя) на пачатку 1990-х гадоў сустрэўся з лёсаносным усеўкраінскім жніўнем, калі ў выніку распаду СССР Украіна набыла дзяржаўную незалежнасць. Барыслаў Стэпанюк, як і абсалютная большасць украінцаў, з радасцю сустрэў гэтую доўгачаканую і выпакутаваную падзею.

Настала мить, ні,
взбухнула мить!
Одразу повітлішала
блакить,
А сонце, як дитя,
протерло очі.

Слова зашыкуваліся в рядкі,
Готові плоттю й кров'ю
стать думки,
І серце вже не б'ється,
а стукоче!

Радкі санета "На грані", напісанага ў 1991 годзе, добра выяўляюць тагачасны (дзій у значнай ступені і сённяшні) настрой Барыслава Стэпанюка. Паэт стаў адраджэнцам — культуры, мовы, гістарычнай памяці, нават самай балючай (гападамор 1932 — 1933 г., шматлікія рэпрэсіі і інш.), роднага народа. У той жа час ён не зрабіўся адрачэнцам ад усяго былога. Ён помніць і тое добрае, што звязана з ранейшымі краінай і сацыяльнымі ладам: цеснае культурнае ўзаемадзеянне і ўза-

емаўзбагачэнне народаў на велізарным абшары еўразіяцкага мацерыка, адсутнасць жабрацтва і арганізаванай злачыннасці, узброеных канфліктаў, рэзкай сацыяльнай дыферэнцыяцыі насельніцтва... Паэт, разам з тым, двяроза глядзіць і на некаторыя балючыя праблемы сённяшняй незалежнай украінскай дзяржавы: пэўную сацыяльную няроўнасць, выпадкі безгаспадарчасці, абьякавых адносін да ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, выміранне сяпа:

...Село вже й не колгоспне —
все одно
Таке ж пустельне
і людзьми старече:
Хрест-нахрест стількі
хат — мое вікно,
Світ юних мрій і див, також
прирече.

У кніжку выбраных твораў Барыслава Стэпанюка ўвайшлі многія вершы і пазмы ранейшых гадоў, а таксама творы, напісаныя ў апошняе дзесяцігоддзе. Радасна, што паэт і ў сваім паважаным узросце не збаўляе ранейшага творчага тэмпарытму, не дае душы ленавацца. Здзіўляе шыршыня яго не толькі тэматычнага, але і жанрава-відавочна дзяпазону. Аўтару кніжкі падуладны верш лірычны і пазма, балада і легенда, белы верш, санет, рубаі... У апошнія ж гады сваю ўласную і адначасна ўкраінскую паэзію Стэпанюк узбагаціў трыма цікавымі вянкамі санетаў: "Вянок маёй Лауры"

— найбольш годна прадстаўлена і беларуская вершатворчасць. Гэта вершы (падаю згодна іх размяшчэння ў кніжцы) М.Багдановіча ("Санет"), С.Грахоўскага ("Добры дзень"), Максіма Танка ("Хлеб наш надзённы"), А.Куляшова (3 цыкла "Маналог"), П.Панчанкі ("Маім героям"), К.Кірзенкі ("Нашчадкам Тараса"), А.Пысіна ("Ручнікі"), П.Прыходзькі ("Ляццяць гады"), А.Вялюгіна ("Чаканне"), Р.Барадуліна ("Мая Бацькаўшчына"), У.Паўлава ("3 выраю гусі крычаць") і Т.Мельчанкі ("Бяроза памяці"). Зразумела, гэта толькі невялікая часцінка таго, што з беларускай паэзіі ў розны час прапанаваў Стэпанюк украінскаму чытачу. Але і яна, гэтая часцінка, дае увогуле неblaгое ўяўленне і пра беларускую паэзію, і пра творчыя магчымасці самога паэта-перакладчыка.

Завяршае кніжку своеасаблівы фоталетапіс жыцця і творчасці Барыслава Стэпанюка. Тут зноў жа некалькі яркавых фотафактаў непасрэдных кантактаў паэта з беларускімі літаратарамі — Максімам Танкам (у Баку на юбілей Насімі, 1973), з А.Пысіным (у сяле Пяскі на Чарнігаўшчыне, на радзіме П.Тычыны, 1983)...

...На Украіне разгар жыва — у ліпені. Няхай яшчэ доўга-доўга багаты творчы плён прыносіць Барыславу Стэпанюку яго сінявокі ліпень.

Вячаслаў РАГОЙША

У ВОЛЬНЫ ЧАС

3 днём нараджэння, заапарк

Незлічоную колькасць жывёл можна назіраць падчас вандровак па свеце, але такая ўнікальная магчымасць не кожнаму па кішэні. І ўсё-такі пабачыць разнастайнасць жывёльнага свету магчыма, прычым за... адзін дзень. "Дзе?" — запытаецца вы. Канечне ж у сталічным заапарку. Сёння ён мяняе свой вобраз. У планах — не толькі пашырэнне тэрыторыі, але і стварэнне ненаaturalных ландшафтаў у вальерах экзатарыума.

Да пачатку 80-х гадоў у сталіцы заапарк наогул не было. І толькі дзякуючы энтузіястам ды фундаментарскай падтрымцы "МАЗа" ля скрыжавання вуліц Ташкенцкай і Убарэвіча з'явіўся куток, дзе можна сустрэцца з "братамі меншымі". Старая частка заапарка, пабудаваная "МАЗам", займала каля 2,5 гектара. А на працягу двух апошніх гадоў плошча пашырылася яшчэ на 2,2 гектара, — тут размясціліся адкрытыя вальеры з экзатычнымі жывёламі, ветэрынарны цэнтр, гаспадарчыя будынкі. "З цягам часу аднаўленне закрэпе ўвесь комплекс, — кажа загадчык асветніцкага цэнтру Мінскага заапарка Наталля Паршута. — Ужо ў гэтым годзе плануецца пачынаць новае будаўніцтва. Заапарк будзе яшчэ большым і зойме 14 гектараў. Яго будучыя маштабы можна ўявіць нават сёння — тэрыторыя ўжо абгароджана". У новай частцы заапарка плануецца размясціць гаражы, тэхнічныя і іншыя аб'екты. Яшчэ з мая на тэрыторыі заапарка працуюць буравыя ўстаноўкі для стварэння экзатарыума. "Гэта вялікае купалападобнае памішканне, дзе будуць створаны ўмовы для экзатычных жывёл, максімальна набліжаныя да натуральнага асяроддзя іх засялення", — патлумачыла Наталля Анатолеўна. Праект падрыхтаваны, спецыялісты ўжо некалькі разоў наведвалі межы заапарку, каб не толькі

ацаніць іх, але і прыдумаць нешта новае для Беларусі.

"У нашым заапарку жывуць

захапленнем глядзячы на птушак каля пруда. — Тут і збіраецца большая частка наведвальнікаў. І

два кайманавыя кракадзіла. Але мы не маем магчымасці паказаць іх наведвальнікам з-за адсутнасці адпаведнага памяшкання", — паведаміла загадчыца асветніцкага цэнтру. Між тым, паводле яе слоў, са з'яўленнем экзатарыума жыхары горада і гасці змогуць сустрэцца з экзатычнымі жывёламі нават зімой, паколькі ў новай цудоўнай пабудове змесціцца фауна Паўднёвай Амерыкі з адпаведнымі штучна зробленымі кліматычнымі ўмовамі. Аднак, гэты праект пакуль існуе толькі ў каляровым макеце.

Сёння на тэрыторыі Мінскага заапарка знаходзіцца 162 віда жывёл. Сярод іх 42 віда — млекакормячых, 48 — птушак, 54 — рэптылій. "Лепш за ўсё прадстаўлены водаплаваючыя птушкі. У нашым заапарку зімуе лебедзі. А бусел Журка наогул пачувае сябе гаспадаром на ўсёй тэрыторыі заапарка. З цёплалюбові птушак можна пабачыць мандарынку, султанку каспійскую, пелікана, — расказвае Наталля Анатолеўна, з

мне самой падабаецца знаходзіцца ля вады, ведаецца, вельмі супакойвае...".

Шмат людзей па традыцыі можна сустрэць і каля клетак з малпамі. Яванскаму макаку Шыку два з паловай гады, ён — любімы публікі, гарэзліва забавляецца на вачах вясёлай малечы. А японскія макакі Сэм і Ляля (брат з сястрой) вельмі любяць купацца і ніколі не адмаўляюцца ад ласунка.

Леопард Леда не часта радуе наведнікаў сваёй прысутнасцю. Але калі выходзіць "на людзі", дык грацыёзна і шармама здолее скласці канкурэнцыю не адной топ-мадэлі.

Не менш паважна паводзіць сябе і зубр Сан Саных, якога прывезлі ў заапарк з Белавежскай пушчы. Нягледзячы на свае памеры і грозны выгляд, у жывёлы вельмі добры характар, зубр з задавальненнем выходзіць, калі яго ласкава клічуць, і ніколі не адмаўляецца ад морквы, як з рук Наталлі

Анатолеўны, так і з рук гасцей.

У адной клетцы я пабачыла чорнага грыфа побач з... карлікавым пёўнікам. "Аднойчы нехта з наведвальнікаў заапарка падумаў, што мы спецыяльна пасадзілі пёўніка ў клетку на... абед грыфу, — расказвае Наталля Паршута. — Мужчына нават пачаў адбіваць замок, каб вызваліць маленькую птушачку. Ён і ўявіў сабе не мог, што грыф і пёўнік — лепшыя сябры. Калі заатэхнікі ўваходзіць у клетку, грыф не падпускае іх да свайго сябра, каб не пакрыўдзілі".

Своеасаблівае цыркавое шоу можна назіраць у клетцы з варанамі па мянушцы Гіём і Барон. Так, паводле слоў Наталлі Анатолеўны, птушкі заўсёды сварача, ладзіць разборкі. Пачынаецца ўсё так: адна ляжыць на спіне, другая скача вакол, потым пачынаюць біцца, цягаць адна адну за хвост... Словам, цырк ды і толькі.

Варта адзначыць, што на тэрыторыі Мінскага заапарка ёсць і адноўленая калекцыя-выстава "Тамніцы небяспечнага свету", на якой прадстаўлена больш за 50 відаў рэптылій. "Бясспрэчна, выстава заслугоўвае вялікай увагі", — падкрэсліла Наталля Паршута. Жанчына пераканана, што тут пачуе зусім іншую атмасферу, ўласціва толькі таемнай дзікай прыродзе...

І сапраўды, перакроўчышы парог будынка, дзе знаходзіцца рэптылія, нібыта апынаешся ў ізаляванай прасторы, цышні якой насяражвае і адначасова вабіць; так акупаешся ў дзіўны свет, поўны загадак і небяспекі. Тут можна заўважыць сетчатага пітона, даўжыня якога дасягае шасці метраў, а вага дзевяноста кілаграмаў. Гэта самы вялікі пітон у свеце. Ён можа вырасці да дванаццаці мет-

раў. Жыве гэтая "экстрэмальная" жывёла ў Паўднёва-Заходняй Азіі, адрозніваецца непрадказальным і кепскім характарам, можа нават напаць на людзей.

Ідзем далей. У другім тэрыторыі — гапонская гадзюка. Яна адрозніваецца яркай афарбоўкай, вялікімі зубамі і смеротнай атрутай. Побач — макасінавы шчэга-морднік; гэты від займае першае месца ў ЗША па колькасці ўкусаў...

Каб не расслабілася, на кожным тэрыторыі прылеплены фотаздымак, на якім паказаны вынік укусу экзатычных "экстрэмалаў". Як правіла, укусы прыводзіць да пельменных зыходаў. Аднак, наведваючы выставу, не трэба баяцца, што аднойчы змяя выпаўзе і... Два заатэхнікі і спецыяліст па зямнаводных і рэптыліях Андрэй Максімаў адказваюць за тэхніку бяспекі і ўважліва за ўсім назіраюць. Усе тэрыторыі адпавядаюць патрабаванням і нормам, якія ў свой час былі распрацаваны ў Маскоўскім заапарку. Так, у рамы ўстаўлена спецыяльнае шкло, якое не б'ецца, а на дзверцах — трывалыя замкі. Атрымліваецца, што дакрануцца да дзікай прыроды... бяспечна, але толькі ў заапарку. Як сказала мая субяседніца, прыходзіць сюды, каб атрымаць станоўчыя эмоцыі і добры настрой, а таксама правесці свой вольны час у "гутарцы" з жывой прыродай.

Варта адзначыць, што сталічны заапарк ладзіць разнастайныя свята. Так, 9 жніўня адсвяткавалі 20-годдзе з дня яго заснавання. А напярэдадні юбілею — 7-га і 8-га жніўня — прайшло тэатралізаванае шоу.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА,
Фота Мікалая АНІШЧАНЮ

Ёсць ПРАБЛЕМА

Праблема безнаглядных жывёл, што бадзюцца па вуліцах гарадоў і вёсак, існуе не толькі ў нашай краіне, але і за межамі, праўда, не ў такіх маштабах, як у нас...

Аднак улады, і асабліва ў сталіцы, робяць многае, каб нейкім чынам вырашыць гэтую праблему. Так, згодна рашэнню Мінгарсавета ад 1 студзеня 2002 года быў створаны пункт прыёму і часовага ўтрымання жывёл, які знаходзіцца на Гурскага, 42. "Кожны чалавек, які мае сабаку, павінен пералічыць невялікі пададак на ягонае ўтрыманне, 85 працэнтаў ад якога паступае ў бюджэт. Менавіта пры дапамозе гэтых сродкаў быў пабудаваны наш пункт; ён знаходзіцца ў структуры "Спецкамунаўтатранса", — паведаміў начальнік пункта Леанід Ермалаеў.

Бадзючыя каты і сабакі не толькі не ўпрыгожваюць наш горад, але і з'яўляюцца патэнцыйнымі пераносчыкамі разнастайных захворванняў. Акрамя таго, гапондныя і злыя сабакі становяцца небяспечнымі. Падобных, раззлаваных чашвераногіх гасцей за тыдзень у пункт паступае два — тры. І толькі адзін з іх, як правіла, знаходзіць гаспадара.

"Мы ўсе разам з мінчанамі так чакалі, калі пачне працаваць пункт прыёму і часовага ўтрымання жывёл... Ведаецца, калі паступіў наш першы сабака? Сёлета, 16 лютага, — згадвае Леанід Уладзіміравіч. — Раней нашы супрацоўнікі займаліся адловам бадзючых жывёл на вуліцах сталіцы і ўсыплялі іх (гэта было пераважна непарадзістага пса, гаспадары маглі выпусціць на вуліцу. Маўляў, пагуляе і прыйдзе. А калі такі сабака не зарэгістраваны, ды яшчэ без ашыўніка, трапіў раптам у сабакую зграю, дык нічога дзіўнага, што ён у выніку мог аказацца ў нашым пункце.

"Пункт прыёму і часовага, падкрэсліваю, ўтрымання жывёл дазваляе пазбегнуць трагізму, як гэта было раней, калі жывёл проста ўсыплялі... Справа ў тым, што кожны сабака ці кошка, якія трапляюць да нас, знаходзяцца тут на працягу як мінімум пяці сутак. За гэты час любы гаспадар можа знайсці свайго любімага. У іншым выпадку пухнаты можа быць запатрабаваны новымі гаспадарамі", — растлумачыў Леанід Ермалаеў.

Аднак, часцей за ўсё гаспадар не знаходзіцца. Да прыкладу, сабака па мянушцы

Перш чым узяць сабаку, трэба сустрэцца з ім вачыма

Чак правёў у пункце больш за месяц. Яго паказвалі па тэлебачанні, пісалі ў газетах, але сапраўдны гаспадар, на жаль, не знайшоўся. Сабака трапіў у іншыя рукі. Варта адзначыць, што на ягоным ашыўніку была напісана мянушка, і гэта сведчыць, што жывёлу проста выкінулі на вуліцу. Статystыка гаворыць і пра тое, што каля 80 працэнтаў жывёл, перш чым трапіць у клетку, жылі ў гарадскіх кватэрах. Доказам таму з'яўляюцца ашыўнік і... хатнія манеры. Не сакрэт, што сёння гаспадары кідаюць свай "любімцаў", калі тыя шкодзяць мэблю, ці ў кагосьці працягваюцца апергія на поўсць, або ў сям'і з'яўляецца дзіця, ды і з банальнай нагоды — надакучыла.

"Вельмі шкада, калі так атрымліваецца. Наогул лічу, што сабака ў клетцы — гэта нонсенс", — з сумам адзначае Леанід Уладзіміравіч. І пачынае расказваць яшчэ пра адзін выпадак з практыкі. Не так даўно дзве дзяўчынкі прыйшлі, выбралі сабаку, у пункце начапілі на яго ашыўнік і аддалі... А праз некалькі гадзін супрацоўнікі міліцыі прывялі пса назад. Растлумачылі, што знайшлі яго на вуліцы каля аднаго магазіна. "У той час унутраны голас нібыта казаў мне, што сабака хутка вернецца. Так і адбылося. Таму я з сумам развітваюся з дружалюбнымі жывёламі, якія невялікі час былі насельнікамі нашай установы. Але, нягледзячы ні на што, адчуваю маральнае задавальненне, калі ў іх з'яўляецца гаспадар", — прызнаецца Леанід Ермалаеў.

Каб згубленую хатнюю жывёлу было лягчэй знайсці, яна павіна прайсці рэгістрацыю, гэта значыць, мець нумарны знак і рэгістрацыйны ліст (як сведчаць спецыялісты, рэгістрацыю прайшлі толькі каля 30 працэнтаў жывёл). Але, паводле слоў начальніка пункта прыёму і часовага ўтрымання жывёлаў, ягоныя супрацоўнікі не могуць паўплываць на такія абставіны, паколькі гэта справа міліцыі, ЖЭКа і, вядома ж, гаспадароў.

Варта адзначыць, што ў пункце прыёму і часовага ўтрымання жывёлаў на сённяшні дзень знаходзіцца каля 160 — 180 сабак і 60 — 80 каткоў. У адкрытай вальеры 85 будак, кожная з якіх прызначана для аднаго насельніка. Супрацоўнікі дадзенай установы спадзяюцца, што братам нашым меншым

усміхнецца ўдача і іх знойдуць калі не сапраўдныя гаспадары, дык новыя, але не горшыя. "Я ніколі не навізаваў жывёлу. Чалавек, які хоча набыць сабе сабаку, павінен сустрэцца з ёй вачыма. Калі ў такі момант з'яўляецца нейкая сімпатыя, тады, безумоўна, кантакт наладзіцца", — прызнаецца Леанід Уладзіміравіч падчас нашага шпачыру паміж клетак.

Шчыра кажучы, наведванне такіх месцаў — відовішча не для чужых і слабанервоных. З кожнай клеткі глядзяць сумныя, мокрыя ад слёз вочы, нібыта просіць: забяры мяне... Яны падобныя на маленькіх забаронных дзяцей, якіх кінулі бацькі.

Сэрца крывёю абліваецца, калі глядзіш на іх: хочучь нешта вяртаць, а не могуць.

Сабака — такую... мянушку носіць адзін з псоў. Нягледзячы на тое, што зусім нядаўна ён перанёс аперачыю, з-за павагі да Леаніда Уладзіміравіча, Сабака падняўся, каб павітаць майго суразмоўцу, калі той адчыніў клетку. Сапраўды, адносіны ў яго з падапечнымі неардынэрныя. Тыя яго слухаюць; калі начальнік просіць не гаўкаць, сабака замаўкае. Покучы мы гуляем паміж клетак, на кухню насельнікам пункта рыхтуюць ежу; мяснныя адходы, з якіх вараць бульён, пастаўляе прыватная пельменная фабрыка. Ды і са Слуцка паступае спецыяльны камбікорм.

"Калі б усе справы вырашаліся на "выдатна", магчыма, праца падабалася б больш. Але я разумю, што далёка не ўсё залежыць ад мяне. Часам, гутарка з братамі нашымі меншымі, зносіны з імі прыносяць мне больш

шае задавальненне, чым... зносіны з людзьмі", — прызнаецца ён.

На сёння найбольш вядомыя два грамадства аховы жывёл — "Заасвет" і "Ратаванне". Першае бачыць вырашэнне праблемы бадзючых жывёл ва ўважэнні новых ці змяненні існуючых законаў аб ўтрыманні і продажы жывёл, а таксама выступае за перадачу

пункта прыёму і часовага ўтрымання жывёл пад патранат Міністэрства прыроды і аховы навакольнага асяроддзя.

Тады як "Ратаванне" займаецца практычнай дзейнасцю. Нядаўна грамадства пералічыла грашовыя сродкі на стэрылізацыю жывёл. Лышца, што так можна абмежаваць іх колькасць; гэты спосаб даўно і паспяхова выкарыстоўваецца ў іншых краінах.

А вось паменшыць колькасць жывёл, што трапілі ў пункт часовага прытулку, можа кожны чалавек, той, хто будзе любіць і даглядаць ката ці сабаку. Пункт працуе штотдзень, акрамя нядзелі. Калі ўзніклі пытанні, то перш чым ехаць, можна затэлефанаваць па нумарах: 251-96 - 59 або 251-96 - 79. Бо, як кажучы, добрая справа адплатіцца...

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Уратаваць чалавека...

(а мо і сапраўды так?)

Іншы раз здараецца ў жыцці так, што адзіная сустрэча з чалавекам надоўга застаецца ў памяці. Асабліва балюча і крыўдна становіцца на душы, калі неўзабаве пасля такой сустрэчы ваш знаёмы адыходзіць у нябыт да нашых продкаў.

Вось пра адну такую сустрэчу я і хачу раскажаць. Гутарка пойдзе пра вядомую нашу патэсу Яўгенію Янішчыц. Многія, вядома ж, толькі пасміхнуцца, чытаючы гэтыя радкі. Бо адны ведалі яе не адзін дзесятак гадоў, другія сябравалі, трэція разам вучыліся, а хто нават і прыходзіў на спатканне... А тут, падумаеш, адзіная сустрэча. Ды пра што там можна раскажаць?! Чытаць — толькі час марнаваць! І хоць бы аўтар быў вядомы.

Усё гэта так... Але не спяшайцеся перагортваць старонку.

А сустрэча тая з Яўгеніяй Іосіфаўнай адбылася ў рэдакцыі часопіса "Маладосць", дзе яна ў той час працавала. Праўда, адразу ж хачу дадаць, што кожны мой прыход у любую рэдакцыю для мяне вельмі вялікая мука і хваляванне.

Але тады, а было гэта ў лістападзе далёкага цяпер 1988 года, я зайшоў у рэдакцыю асмелы, бо рыхтавалася да друку асобнай невялікай кніжкі ў бібліятэцы часопіса "Маладосць" мая аповесць "Запіскі халасцяка". Праўда, аповесць была крыху велікаватая, патрэбна было яе крыху скараціць. Вось я гэтым займаўся: карпеў над рукапісам, кідаючы зрэдку позірк на знакамітую паэтку. Так-то я пра яе ведаў, нават кнігу вершаў прыдбаў "Пара любові і жалю". Марыў нават, каб неяк набрацца смеласці, падысці да паэткі і папрасіць надлісаць на памяць. Бо яе вершы падабаліся не толькі мне, але маёй маці і ўсім аднавяскоўцам.

У рэдакцыйным пакоі на той час нікога не было. Уладзімір Саламаха, які быў рэдактарам маёй кніжкі, працаваў у суседнім пакоі.

А ў горадзе ўбралася ў сіпу і ваўсю гаспадарыла восень. Шапацеў па аконным шкле дожджык, вятрыска зрываў апошняе пажоўклае лісце. На вуліцы стаяла халадзца, макрынь...

Яўгенія Іосіфаўна перачытвала чыесці вершы, ды раз-пораз кідала задумнены позірк за акно, бо сядзела побач з ім.

І вось калі ў чарговы раз я вырашыў зірнуць на паэтку, то ўбачыў, як па яе твары мільганула жудасна-зласлівая ўсмешка з трагічным адценнем. У канцы яе, па рашучым выразе на твары, можна было зразумець, што паэтэса прыняла ў той момант адзінае рашэнне, ад якога яна ўжо не адступіцца.

Я хуценька схіліўся над рукапісам, бо адчуў на сабе яе позірк... Праз якую хвіліну не вытрываў — зірнуў і... Яна ўсё яшчэ працягвала глядзець на мяне. У яе позірку была відавочная запальная разгубленасць. Магчыма, яна здагадалася, што я прачытаў яе патаемныя думкі.

І адразу ж я адчуў нядобрае... Быццам хтосьці нашэптываў мне: "Яна на краі пагібелі! Але ты можаш яшчэ ўратаваць яе..." І да таго шчыліва і жалобна стала на душы, што я не змог нават чытаць свой рукапіс. Але ўратаваў мяне Валодзя, мой рэдактар. Зайшоў якраз у пакой. Я адразу ж сказаў яму, што ў мяне не атрымаецца скараціць сам, а я расчырванелы, быццам ашпараны кіпнем, выскачыў пад дожджык на вуліцу. Воля!

Каб астыць, нават пастаяў крыху пад дожджыкам, а пасля сігнуў у падземны пераход. І тут ледзь не сутыкнуўся з маладой, але даволі ўжо вядомай паэткай. Калісьці, ці

не сем гадоў таму, былі разам на семінары маладых пісьменнікаў. Яна тады юная была, а мне пад сорок бралася.

І пакуль я сноўдаў па Чукотцы, яна паспела выдаць тры зборнікі вершаў.

Я адразу ж і распавёў ёй пра свае патаемныя і трывожныя думкі наконт Янішчыц.

Яна ўскінула на мяне свае вялікія шэрыя вочы і ўскрыкнула: "Ты што?! Зусім ужо здурнеў на сваёй Чукотцы?! Ды ў яе ныркі хворыя! Пра гэта ўсе ведаюць!"

Не паспеў я і слова сказаць у адказ, як яна порстка кінулася ад мяне...

Я пастаяў з хвіліну ў поўнай разгубленасці, а пасля няспешна пасунуўся ў метро. Прыехаў у сваю халасцяцкую аднапакаёўку, распрануўся, прысеў каля акна.

Сцябаў драбноткі дожджык, няспешна і з імпатам выстукваў па аконным шкле сваю вясельскую мелодыю. Доўга так сядзеў, бо думкі былі самотныя.

Урэшце супакоіў сябе тым, што, магчыма, я і сапраўды памыляюся. Але ж вельмі мне хацелася раскажаць пра свае здагадкі самой Яўгеніі Іосіфаўне.

Але я не паспеў гэта зрабіць... Цяпер вось каюся, а тады... Задоўга вагаўся, думаў, разважаў, як падысці да яе, упрасіць на сустрэчу. Карацей — не хапіла рашучасці...

А літаральна праз тры дні яе не стала... Белакрылай птушкай, як трапна яе хтосьці назваў — палескай ластаўкай, адляцела Яна ў свой апошні вырай...

Калі я пра гэта ўсё даведаўся, то дзве ночы не мог заснуць. Вінаваціў толькі сябе. Бо я, і толькі я, меў магчымасць уратаваць яе ў апошні момант, але не змог гэта зрабіць. Чаму?

Шукаю на гэта адказу нават і па сённяшні дзень. А дзесьці так праз тыдзень зноў убачыў тую ж паэтку. Не хацелася з ёй гутарыць, і я вырашыў моўчкі прайсці міма яе, але не атрымаўся. Яна сама затрымала мяне.

"Ужо і не вітаешся", — прамовіла з усмешкай.

"Ты ж ведаеш, якое гора ў нас. І каб не ты, то я ўратаваў бы яе..."

І тут яна зноўку накінулася на мяне. І што на яе найшло?! Я нават спалохаўся.

"Ды што б ты мог зрабіць?! Чым сучыцца?! Пра што вёў бы гаворку з такім талентам, калі сам людскага апавядання напісаць не можаш! Выратавальнік знайшоўся!"

Тут я не вытрымаў, моўчкі павярнуўся, і хуткімі крокамі, ледзь не падбегам, падаўся ад яе...

Быў у мяне тады шасцімесячны паўночны водпуск (працаваў у старацельскай арцелі), і днямі сядзеў у сваёй кватэры, нікуды не выходзіў, бо нясцерпны цяжар быў на душы. Адна думка днём і ноччу сядзела ў галаве: "Ты мог уратаваць Яе!"

Аднойчы прайсціўся нават мне нейкі страшыдла: вялізны, кудлаты, з ікламі. Ён рагатаў ва ўвесь голас, зласліва пасміхаўся, паказваў на мяне доўгім валасатым пальцам з кіпцюром і крычаў: "Душа яе мая! А ты саўдзельнік забойства! Ха-ха! Дапамог мне!"

Я прачынаўся і ўжо да самай раніцы сон не браў. Так, я не ўратаваў яе, бо быў, як і ўсе беларусы, сарамлівым і доверлівым. І смеласць тут ні пры чым. Не хачу сябе хваліць, але былі ў мяне такія выпадкі, калі даводзілася выпрабавваць сябе страхам. Як казаў калісьці мой дзед: "Пакажы, чаго ты варты!"

Аднойчы дабіраўся я са сваім геалагічным атрадам на трох трактарах з санямі на нашу базу. І трэба было з дзесятак кіламетраў праехаць па яшчэ тонкім лёдзе праліва Лонга. Трактарысты адмовіліся ехаць. І тады я сам сеў за рычагі першага трактара. І ў самым канцы, калі наехаў на гурбу снегу, той праваліўся... Праўда, секунд з дзесяць, як бы завіс на гусеніцах, я паспеў выскачыць, і ён тут жа праваліўся на дно Паўночнага акіяна.

Страх тады быў, але я памятаў словы аднаго лётчыка, які прайшоў усю ваіну: "Будзеш баяцца — загінеш!" Я ўсё гэта да таго, што ў кожнага з нас сваё прызвание ў жыцці.

Магчыма, я і сапраўды дрэнна пішу, асабліва артыкулы. Гэта, дарэчы, менавіта так. Бо давалася крыху папрацаваць нават у газеце, пад кіраўніцтвам Вольгі Іпатавай. То яна аднойчы сказала: "Ты такі тупы, як сібірскі валёнак! Такія людзі жывуць доўга!"

Вось і аказваецца, што кожнаму трэба займацца сваёй справай. Я, у адрозненне ад нашых пісьменнікаў, у якіх адна біяграфія: школа, інстытут, рэдакцыя, перабраў мноства прафесій. Быў грузчыкам, падрыўніком, геалагам, экскаватарчыкам, валіў і сплаўляў лес, спускаўся ў шахту... Стаў нават членам

нашага творчага Саюза, выдаў чатыры кнігі прозы, але сапраўдным пісьменнікам так і не зрабіўся.

Праўда, адна асабліваць усё-ткі ў мяне ёсць: гэта прадчуванне таго, што вольга гэтага чалавека трэба тэрмінова ратаваць, бо штосьці з ім можа здарыцца...

Так было і з Барысам Сачанкам. Убачыў яго на прыпынку праспекта Машэрава. Была вясна, цяплынь. Ён цудоўна выглядаў: маладжавы, прыгожы... А думка скок у галаву: "Бачыш яго ў апошні раз!" Адагнаў яе, нават пасміхнуўся, бо я па далінах шаптаю, шукаю золата, а ён у рэдакцыі энцыклапедыі. Вось і падумаў, што наўрад ці яшчэ калі і сустрэну. А праз які час ён памёр, ды яшчэ прама за рабочым сталом... І з Рубанавым прыкладна так у мяне было...

Для чаго я гэта ўсё пішу? Зараз паспрабую адказаць. Толькі за мінулы год у нашай рэспубліцы зарэгістравана тры тысячы плячэсот самагубстваў. Уяўляеце сабе такую лічбу?

І з-за чаго ўсё гэта адбываецца? Цяжка адказаць. Прычыны розныя: тут і наша бядота, душэўная пустэча, няўвага да душы маладых людзей і падлеткаў, наша абыякавасць.

Вось і ў Малінаўцы некалі школьніцу бацькі не адпусцілі на дыскатэку, то яна і сіганула з даху дзевяціпавярховіка... Але, калі так можна сказаць, яна была "падрываваная" родзічамі яшчэ раней, многа год таму.

А дзве сястрычкі, што ўзяўшыся за ручкі таксама пайшлі з жыцця, бо маці больш увагі ўдзяляла айчыму, чым ім. Хачу дадаць: не крыўдзілі іх, кармілі, апраналі, а душэўных размоў не вялі. Дзяўчынкі засталіся сам-насам са сваімі думкамі і турботамі.

І тут мне хочацца звярнуцца да нашых дэпутатаў і чыноўнікаў з Міністэрства адукацыі. Настала пара ўвесці ў школах прадмет: "Гісторыя рэлігіі". І адразу ж хачу сказаць, што ніхто і нікога не будзе прымушаць верыць у Бога і хадзіць у царкву. Дзеці самі зробіць свой выбар. Але ва ўсякім разе яны будуць ведаць, што самагубства — самы вялікі грэх на зямлі. Навучацца з прытчаў Хрыста, што трэба яе бага больш рабіць добра людзям. Нават вучоныя даказалі, што думка мае энергетычную сілу, вольга... Пажадаеш каму зла, то яно да цябе і вернецца ды яшчэ ў выглядзе цяжкай хваробы. А зробіш больш добра, і табе, як казаў Усявышні — "воздастся".

А зайдзіце ў Эрмітаж. Там большасць карцін на рэлігійную тэматыку, з біблейскіх міфаў.

У заключэнне хачу сказаць: нам трэба ратаваць усіх, а не толькі членаў Саюза пісьменнікаў. Хоць, нашых творцаў мяне вельмі шкада. Я калісьці прапапоўваў В. Іпатавай завесці пасаду "абходчыка" нашых пісьменнікаў. Я сам мог бы з радасцю зайсці да кожнага, пагутарыць, высветліць балючыя старонкі жыцця, дапамагчы...

Супрацоўнікам нашых рэдакцый трэба больш уважліва адносіцца да нашых пісьменнікаў. Хочацца тут сказаць некалькі слоў пра Ніну Кавалёву. Яна прыкута воляй лёсу да ложка. А якія цудоўныя піша вершы! Чаму б супрацоўнікам рэдакцыі не напісаць ліст Ніне Дзмітрыеўне, каб тая даслала свае творы. Вы можаце супярэчыць, што рэдакцыя заваленая вершамі, але трэба часцей рабіць нечаканыя выключэнні. І тады мы не будзем заўчасна губляць сваіх сяброў і знакамітых людзей.

Бо сапраўдны талент даецца чалавеку ад Бога, і зберагчы яго святы абавязак кожнага з нас.

Мінаюць гады... Ужо даўно адпачывае на балконе мой заплечнік і старацельскі латок. Хаця, каб не развал Саюза, то змог бы яшчэ і цяпер пабрэндаць год-другі па ручаях і далінах далёкай Калымы і Чукоткі.

І кожны вечар, асабліва ў вольскія дні, калі я ляжу на ложку, а ў пакой няспешна запаўзае змрок, перад маімі вачыма паўстае постаць Яўгеніі Іосіфаўны...

Цяжкі грэх колькі год нясу ў сваёй душы. Каюся перад усімі жывымі і Усявышнім, што не змог у свой час уратаваць таленавітую паэтэсу.

Але жыццё працягваецца. Жывём толькі адзін раз, а гады мінаюць імгненна. Дык будзем берагчы адзін аднаго і працягваць руку тым, хто прытаміўся фізічна і духоўна на калдобістай дарозе жыцця...

Павел САВОСЬКА

ЗАХАРАВА, 19

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі; выканане ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг; арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў. Вул. Захарова, 19, тэл.: 284-66-71.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Мы - беларусы

Ты і я, мая, Тэся, мая...

ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ РАНА

1941-1945

НАША ПЕРАМОГА

ЧЫРВОНАЯ КНИГА

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны адрэкламы маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-66-71; 284-84-62.

СЕН-ЖОН ПЕРС:

"І нарэшце старонка, на якой ужо нічога не пішацца."

Васіль САХАРЧУК.
"Мой вечны бор"
(вершы, паэмы, пера-
клады; Мінск, "Мас-
тацкая літаратура",
2004, рэдактар
В.Шніп, 1200 экз.,
141 ст.)

Амаль адначасна пабачылі свет кніжкі двух сяброў — "Голас" Васіля Гадулькі і "Мой вечны бор" Васіля Сахарчука. Першая — у РВУ "Літаратура і Мастацтва", другая — у "Мастацкай літаратуры". В.Сахарчук, які пасля скону В.Гадулькі ледзь не дзесяць гадоў стукаўся ва ўсе дзверы, каб выдаць спадчыну сябра, не змог і сам выдаць уласныя памянны зборнік пры жыцці... (І ёсць жа нейкая непадуладная нам незямная сіла, воля якой да Васілівага

"вечнага бора" дакаціўся гадулькаў "голос", пераадолеўшы перашкоды складальнікаў і рэдактараў: на 112 старонцы кніжкі В.Сахарчука чамусьці апынуўся санет В.Гадулькі са 114 старонкі ягонага зборніка. Якраз перад вершам "Прычасце", прысвечаным памяці самога В.Гадулькі. Сябры і тут не прамінулі сурэцыта, не зваяжучы ні на што...)

Выцыганішы ў В.Шніпа "сігнал", усю ноч прасядзеў над кніжкай. Гэта было ўзвышанае чытанне. Каб суперажываць такія вершы,

трэба дажыць да іх разумення. Да таго ж адкрылася страшная карціна: аказваецца, ужо тады, яшчэ ў рукапісе, паэт задумаў гэтую сваю кніжку як апошнюю і развітальную. За шэсць-сем гадоў да свайго заўчаснага трагічнага адыходу! Як жа трэба было жыць, ведаючы пэўнасць адмеранага сабе часу, набліжаючы яго кожным сваім крокам і кожным пражытым днём...

Васіль не быў, як прынята казаць, прапашчым чалавекам ці адным з выклятых паэтаў. Не. Наадварот, ён быў валявым і найвялікшым жыццялюбам, як і ўсе тыя, што дачасна вызнаюць свае магчымасці і свой кон...

Кніжка адпачатку (ад першага верша) асабова-прарочая:

Асядлайце мне, хлопцы, такога каня,
што ні разу не быў пад сядлом.
Мо на ім дацягну я да светлага дня
ці памру пад яго капітомам.

Яшчэ Алякс Письмянкоў папярэджаў не пісаць падобных радкоў ("глядзі, браце, спраўдзяцца!"), сам іх чамусьці пішучы...

Не ў "Легалізацыі" трэба пісаць пра гэтую кніжку. Чалавеку, які адважыцца судзіць пра яе (і судзіць яе аўтара), неабходна глыбокае дыханне, доўга-далёкі занебакрыны пагляд, адчуванне прыцягальнай бездані нябёсаў над галавой і зямной няпэўнасці пад нагамі... (І ўсё ж спадзяюся, што такі чалавек знойдзецца.) Прачытаў яшчэ толькі адзін верш з зачыну кніжкі, ды пакіну вас сам-насам з яго духам:

Сонца выпекла.
Усмійнуся сабе:
Не згадаць.

Паэт, у сваім сімвалічна-крызісным трыццацішасцігадовым узросце, знаходзіцца ў бесперапынным пошуку сэнсу зямнога жыцця і паднебнай паэзіі, ды, як мне падаецца, ён, нібы той геалагаразведчык, нарабіўшы процьму свідравін на шырокім літаратурным радовішчы, так пакуль і не здолеў дакапацца да свайго самага заветнага пласта... Імпульсінасць, боязь застацца сярод сваіх літаратурных равеннікаў у ар'ергардзе авангарднага мастацтва, пагона за відочным, даступным і экстравагантным перашкаджаюць яму заглябіцца на асабістым лёсе і засяродзіцца, няхай і на традыцыйным, але сутнасным. Аднойчы, захапіўшыся вершаваным наватрствам А.Пазанава, неўзабаве ён вызнае тое часовае захапленне памылковым (бо лічыць, "што гэты шлях — зашпілены замком"). Агулам жа паэт шмат часу і творчых сіл патраціў на само вызначэнне (пісанне) верша, як такога, а не на самавызначэнне (тварэнне і здарэнне) паэзіі. Адсюль (а мажліва і наадварот) у яго ўзмацнілася вычуванне крытычнай логікі, што ў рэшце рэшт прывяло да пазітыўнай самакрытычнасці (нярэдка празмернай і паказной). Вось, да прыкладу, некаторыя з высілкаў тлумачэння ўласных вершаў: "Яны — / толькі манеткі, / якімі я плаціў за жыццё", "ад верша да верша / буду дзіўную вежу", "Вершы мае. / Іх столькі многа, / як пяску у пустыні. / Буду з іх кнігу", "Вершы, / прыгожыя халодныя вершы", "Сказаць, / што я пісаў крывёй, / было б, магчыма, паэтычна, / ды няпраўда" і г.д.

У.Гарачка безумоўна таленавіты літаратар

Усевалад ГАРАЧКА.
"Даты" (вершы; Мінск,
"Мастацкая літаратура",
2004, серыя "Дэбют",
рэдактар В.Шніп,
1000 экз., 62 ст.)

Выдаўшы ўслед за першай сваёй логвінаўскай кніжкай "Пралетарскія песні" гэтую — "Даты", У.Гарачка своечасова ўраўнаважыў сваё міжвольна пахіснутае ў маіх вачах паэтычнае рэзнаме. Праўда, назой і гэтага зборніка маладой іранічнай публікай таксама можа ўспрымацца неадназначна. А серыя "Дэбют" і ўвогуле выглядае нераўнаважна як запозненае аўтарскае тлумачэнне несапраўднасці альбо выпадковасці тых сваіх — насамрэч першых —

пралетарскіх песень, некаторыя з якіх ён ужо тады, мажліва, пад "Даты" і задумаў... Нездарма ж больш пяці вершаў фігуруюць у абодвух гэтых зборніках. Што праўда, не горшых.

Адным словам, для мяне яшчэ адна новая кніжка У.Гарачкі, як адваротны бок аднаго медала, ці — хто памятае? — дваікі твар светнаведомага французскага міма Марселя Марсо.

Нахілюся папіць —
На вадзе
Родны твар калышацца:
Вочы няясныя,
Вусны дрыжаць.
Не згадаць таго,
Што вада вымыла,

Вольга РУСІЛКА.
"Ажына" (вершы;
Мінск, "Мастацкая літа-
ратура", 2004, рэдактар
В.Шніп, 1000 экз., 70
ст.)

Мне спадабаліся і фармат, і простае мастацка-вобразнае афармленне гэтай кніжкі, і ўсё, што ў ёй напісана. Нішто там не выходзіць за прынятыя межы вершаскладання, ніводзін вобраз не ходзіць па лязу алагічнай думкі, ні адзін сюжэтны ход не збіваецца са свайго шляху нечаканым няўзгодненым метафарычным тропам... Ёсць вершы пра любоў да Айчыны, да сваёй маці, да сяброў сваіх, да ўсяго свайго прамінулага: "ад любові да роднага краю, / да малой, да маленькай радзімы", дзе "Святло далёкае / у вузенькім акенцы / і цэлы свет / у рамачы дзіцячай — / ма-ма..."

Найбольшая ж аблога кніжкі аддадзена

справдечнай тэме нераздзеленага каханья. Тут ёсць безумоўныя набыткі і небяспрэчныя страты. Як у гэтым вось трыялецце:

Не бітая ні мужам, ні жыццём,
Жыву ў заўсёдным прадчуванні болю.
Якраз таму, што па усмешцы долі
Не бітая ні мужам, ні жыццём.
Ці хопіць мне цярыліваці і волі,
Калі калоссе станаецца асцём?
Не бітая ні мужам, ні жыццём,
Жыву ў заўсёдным прадчуванні болю.

Цяжка і наўрад ці варта мужыку, няхай сабе і з пэўным вопытам, улазіць у жаночыя душэўныя непаразуменні. Лепш за тым спагадліва паназіраць са свайго, таксама ж незайздроснага, мужчынскага боку. І тады іранічны верш В.Русілка, магчыма, успрымецца абсалютна паразумела:

Пад спакойнае мужава дыханне
Вершы пішуча некая не ўсур'ёз.
Без усякіх асабліва намаганняў
І прывычных для лірыкі слёз.

Якая ж тут іронія? Дай Божа, каб толькі так яно і было. А не гэтак, да прыкладу:

(між іншым, актыўна вызначаецца ён яшчэ ў неардынарнай крытыцы і эсе). Лепшыя яго вершы (найчасцей чамусьці хочацца называць іх усё ж вершаванымі тэкстамі), як тое ні дзіўна, сярод творцаў яго пакалення найбольш поўна выяўляюць хаатычны характар постсаветскай эпохі і сучаснага чалавека ўвогуле.

Вецер
Змагаецца з дрэвам
За крону,
Я за карону,
Бо няздольны
Сасною звычайнай
Стаць,
Крону —
Як веру, прыняць.

Колькі трапных нязмушаных дэталей, і які пазнавальны метафарычны вобраз сённяшняй рэчаіснасці! І хоць нацыянальнае ў вершах У.Гарачкі ўнутрана прыхаванае, не выпуклае, не публічнае, не апазіцыйна-крыклівае, аднак востра-адчувальнае, як дробна-рабрыстая галька пад нагамі ў прыцененай рачной вадзе... Гэтак жа ненавязлівыя і яго вершы пра каханне, хіба што стамляючыя сваімі аднастайнымі прысвячэннямі, што па традыцыі не ўзбагачае вобраз самога паэта ў чытача...

На мой погляд, гэта адна з найбольш вартых і адметных дэбютных кніжак апошняга часу, хоць, паўтаруся, як для дэбюту (а найперш для аўтара), напэўна, крыху запозненая. Завяршу цытатай найбольш уражлівага:

Вастрыё нажа
Не пакідае сабе
Нічога.

Аднак пакінутае некаму ўсё ж застаецца.

Ну і хопіць. Так нагавала,
Што ажно і ў таліі схуднела.
Па табе паплакала нямаля,
Дзесяць дзён цукерачкі не ела.

Хоць, шчыра кажучы, зборнік Вольгі Русілка "Ажына" нічым не горшы за шмат якія, раней прачытаныя мной, вершаваныя кніжкі. У ім можна знайсці ўсё тое, што я знаходзіў у тых кніжках і яшчэ не раз, пэўна, знайдзіў у многіх іншых...

Але ж не вядомага я шукаў у ім, а — свайго, новага і непаўторнага... Паэзіі. Апошнім часам у гэтым мне, на жаль, не так часта шанцуе. Аднак здараецца. Як у гэтым выпадку:

Каторы раз ратуюць вершы...
А мо яны і лёс мой вершаць?
Збыліся прадчуванні і прароцтвы,
Вось толькі шчасце...

Дзе яно і з кім?
Я сэрца словам разняволю
І падману усмешкай долю,
І шчаслівейшай між паэтак
Прачнуся ў верасні сваім.
Што ж, як пісаў класік, "і дай вам Бог..."

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана
БЕРАСЦЕНЬ,

Леанід
ГАЛУБОВІЧ,

Наталля ДЗЯНІСАВА,

Віктар КАВАЛЁЎ,

Вольга КУРТАНІЧ,

Віктар ПАТАПЕНКА —
намеснік
галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-79-65
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

Электронны адрас:
e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Паэзія рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і верстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 2385
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
25.08.2004 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1252

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12